

MILJØKRIM

SEPTEMBER 2010

NR. 2 – ÅRGANG 13

KNUT STORBERGET

– ØKOKRIM SKAL IKKE FRATA POLITIDISTRIKTENE ANSVARET

I MYNDIGHETENES KLØR

HUMMERKAKSJONEN 2010

STYRELEDERS STRAFFANSVAR

I MILJØSAKER

UTGIS AV ØKOKRIM

ANSVARLIG REDAKTØR
HANS TORE HØVISKELAND

Ballspill. Langt på vei har vi fått hensiktsmessige lover og forskrifter på miljøområdet, men fortsatt viser det seg at i noen få saker strekker ikke regelverket til. Når saker henlegges fordi jussen ikke strekker til, bør politikerne av og til vurdere om reglene bør endres.

Før sommeren henla ØKOKRIM saken mot det internasjonale oljetradingselskapet Trafigura. Siktelsen gjaldt skipet Probo Emus transport av avfall til mottaksanlegget Vest Tank i Sløvåg i Gulen kommune høsten 2006. Avfallet stammet fra foredling av sterkt svovelholdig bensin om bord på skipet. Avfallet var av en slik art at det etter ØKOKRIMs syn var omfattet av forbudet mot grensekryssende transport av avfall. «Problemet» var derimot at etterforskningen avdekket at avfallet var generert i åpent hav. I hvert fall kunne det ikke føres bevis for det motsatte. Regelverket forutsetter nemlig at avfallet er oppstått i en stat og så ført til en annen, det må altså krysse grensen fra en stat til en annen.

ØKOKRIM så at henleggelsen ville føre til rop om «hull i regelverket», «omgåelse» osv, og at gode grunner kunne tilsi positivt påtalevedtak. Påtalemyndigheten kan imidlertid (selvsagt) ikke gi forelegg bare fordi reelle hensyn tilsier det. Vi har normalt heller ikke sterke meninger om hvordan regelverket bør være, men noen ganger ønsker vi at politikerne skal ta ballen og «se på regelverket» etter en hen-

leggelse som folk flest reagerer på.

Trafigura-ballen ble tatt imot med to utstrakte, åpne armer av miljøvernminister Erik Solheim. Allerede i samme morgensending som vi gikk ut med henleggelsen, lofte han å ta problemstillingen videre innenfor Basel-konvensjonens rammer. Det er nok riktig som han sa at denne typen prosesser til havs var noe man rett og slett ikke hadde sett for seg da grensekryssregelverket ble laget. ØKOKRIMs rolle i saken har vært å fastslå at Trafigura ikke har gjort noe straffbart, og derigjennom er det kommet frem at det finnes steder ved regelverket som regelmakerne ikke har tenkt på. Klima- og forurensningsdirektoratet uttalte også etter henleggelsen at de i samarbeid med Miljøverndepartementet tar initiativ for å styrke det internasjonale regelverket på dette område. Det er bra at regelmakerne griper ballen, og tar den med for å bedre regelverket på miljøområdet.

Kampen mot arbeidsmiljøkriminalitet. Den 7. juni i år ble boken om arbeidsmiljøkriminalitet lansert. At dette er et viktig område å følge opp strafferettslig er det ikke tvil om. Hvert år dør det i Norge flere mennesker i arbeidsulykker enn det begåes drap. Statistikken fra Direktoratet for Arbeidstilsynet viste pr. 18. august i år at 29 mennesker hittil i år har omkommet i arbeidsulykker. Dette tyder vel dessverre på at antall dødsfall fremdeles

kommer til å nærme seg 50 i år også. Med andre ord intet godt resultat. Mange av disse skyldes tragiske uhell, men dessverre skjer det fortsatt arbeidsulykker som skyldes mangel på sikkerhet på arbeidsplassen, og som kunne vært unngått om en på arbeidsplassen hadde fulgt regelverket. I gjennomsnitt er det en arbeidstaker hver uke som ikke kommer hjem fra jobb, og det må gjøres en innsats på mange fronter for å redusere dette tallet. I den første fagboken om arbeidsmiljøkriminalitet etterlyses nå bl.a. strengere straffer, skadeforebyggende tiltak, effektiv straffeforfølging og mer samarbeid. Boken er den første samlede fremstillingen av emnet, rettet mot politi, påtalemyndighet, Arbeidstilsynet og ikke minst arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene. Det er viktig at de grove og prinsipielle sakene blir forfulgt strafferettslig, spesielt siden hensynet til allmennprevensjon er stort på dette område. Bokens forfatter, tidligere førstestatsadvokat i ØKOKRIM og nå lagdommer Rune B. Hansen fortjener takk og anerkjennelse for et viktig arbeid. Boken anbefales da den ikke minst ved bruk i arbeidet med arbeidsmiljøkriminalitetssaker vil være til uvurderlig hjelp.

MILJØKRIM

Miljøkrim er et fagblad som distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn og miljø- og kulturminneforvaltningen og blir utgitt tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver

Miljøteamet ved ØKOKRIM

Utgitt

september 2010

Ansvarlig redaktør

førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør

kst statsadvokat Tarjei Istad

Redaksjon

politioverbetjent Tuva Brørby
politioverbetjent Kenneth Didriksen

Grafisk formgivning

førstekonsulent Lillian Nordby Øktner

Opplag og trykk

4.000, RenaissanceMedia

Forsidefoto

Torvild Selås

Miljøteamet ser positivt på bidrag fra leserne, men redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag.

Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

Der annet ikke er nevnt, er fotografiene fra Politiet.

Adresse

ØKOKRIM
Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Telefon 23 29 10 00

Telefaks 23 29 10 01

E-post miljøkrim.okokrim@politiet.no

Nettsider www.miljokrim.no
www.okokrim.no

MILJØ
MERKE

ARBEIDSMILJØ

04 – ØKOKRIM SKAL IKKE FRATA POLITIDISTRIKTENE ANSVARET

06 – FOR MANGE KAN FOR LITE OM ARBEIDSMILJØKRIMINALITET

08 FARLIG FRES

KUNST OG KULTUR

10 TRAFFICKING OF STOLEN ARTWORKS

NYHETER

15 ØKT SATSING MOT MILJØKRIMINALITET

NATUR OG MILJØ

16 I MYNDIGHETENES KLØR

18 FRI DIALOG I FRI NATUR

20 VILLAKSUTVALGET

22 SMÅNYTT

NYHETER

25 TRANSPORT AV ELEKTRONISK AVFALL

26 LESERINNLEGG

PLAN OG BYGNING

30 ETTERFORSKNING OG PÅTALE I SAKER ETTER PLAN- OG BYGNINGSLOVEN

FORURENSNING

34 LUTEFISK Å LA STORD

37 FORELDELSE AV SAKER OM MILJØKRIMINALITET

JUS

38 VIKTIGE DOMMER

40 HVOR STOR SKAL BOTEN VÆRE I MILJØSAKER?

44 STYRELEDERS ANSVAR I MILJØSAKER

TEKST: POLITIOVERBETJENT KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM

Justisminister Knut Storberget

– ØKOKRIM skal ikke frata politidistriktene ansvaret

– *Miljøkrim, ja, det leser jeg*, repliserer Storberget uoppfordret med et smil når vi presenterer oss.

Settingen er pressekonferansen hos ØKOKRIM med lansering av den nye boka om arbeidsmiljøkriminalitet. Informasjonssjefen har samlet et helt koppel med pressefolk, og vi får statsråden for oss selv etter at Dagsrevyen har slått av kamera og mikrofon.

– I arbeidsmiljø saker bør ØKOKRIM ha nettopp rollen dere har signalisert her i formiddag. Alt løses ikke med større bevilgninger til flere politibiler og folk. Det handler mye om det seige og langsiktige arbeidet og da også den grundige kompetanseoppbyggingen for politiet lokalt, og da blir denne nye boka fra ØKOKRIM viktig. I alvorlige saker bør ØKOKRIM være i front med tanke på å markere straffenivå og arbeidsmetodikk.

– *Så for å oppsummere; politidistriktene skal primært ta alle sakene lokalt og ØKOKRIMs oppgave blir å kunne bistå på flere nivå, også med*

DET ER INGEN TVIL OM AT
**SOSIAL DUMPING BLIR
STADIG MER VIKTIG.**

KNUT STORBERGET, JUSTISMINISTER

fagkompetanse?

– Ja, det er helt korrekt. – Men, fremholder Storberget, – ØKOKRIM må aldri bli den aktøren som fratar lokale politidistrikt ansvaret for å bekjempe kriminalitet.

Sosial dumping vanskelig og viktig. – *Sosial dumping har vært et gjennomgående tema de siste årene når det snakkes om arbeidsmiljø og da spesielt der arbeidstakere fra Øst-Europa er involvert. Hvordan bør politiet prioritere mellom*

tradisjonelle arbeidsulykker med fysiske skader og saker som omfatter sosial dumping?

– Det er vanskelig å si noe konkret om hvordan vektingen bør være mellom disse sakstypene, men det er ingen tvil om at sosial dumping blir stadig mer viktig, også i strafferetten. Selv om såkalt vanlige arbeidsulykker er krevende nok å arbeide med, så tror jeg at arbeidsmetodikken og det bevismessige i sosial dumping-sakene kan være en større utfordring for politiet og påtalemyndigheten. Men det kan ikke være noen unnskyldning for politiet og påtalemyndigheten, og man bør absolutt prøve å skape noe allmennprevensjon innen dette feltet.

Statsråden understreker at dersom noe felt virkelig har det allmennpreventive potensialet i seg så er det sosial dumping-saker.

Rune B. Hansen skriver i boken Arbeidsmiljøkriminalitet at østeuropeiske arbeidstakere

JEG TROR DET ER EN **VEGRING** BLANT MANGE I JUSTISSEKTOREN MOT Å BRUKE STRAFFERETTSLEGE MEKANISMER INN MOT ARBEIDSGIVERE I DENNE TYPEN SAKER.

KNUT STORBERGET, JUSTISMINISTER

Fotografiene i denne artikkelen er fra pressekonferansen hos ØKOKRIM med lansering av den nye boken om arbeidsmiljøkriminalitet. Foto: Lillian Nordby Øktner, ØKOKRIM

ikke sjelden er involvert i arbeidsulykker. Dette kan for eksempel være sesongarbeidere i jordbruket som ikke alltid omfattes av den etablerte sikkerheten. Statsråden blir alvorlig på dette temaet.

– Det er jo et tankekors... Dersom det faktisk er slik at man pruter på sikkerheten for utenlandsk arbeidskraft, så er jo det det verste eksemplet på sosial dumping som finnes. Tradisjonelt er jo sosial dumping knyttet opp mot økonomisk godtgjørelse og ikke sikkerhetshjelmen, eller brannsikkerhet der de bor, så det er absolutt grunn til å se på dette aspektet også.

Kompetanse gir kraft. – *Det finnes mange dyktige og erfarne politifolk som arbeider grundig og systematisk med sitt spesielle fagfelt. Synes du politiet har god nok kompetanse til også å behandle arbeidsmiljø saker fra de forskjellige*

bransjer fagmessig og forsvarlig nok?

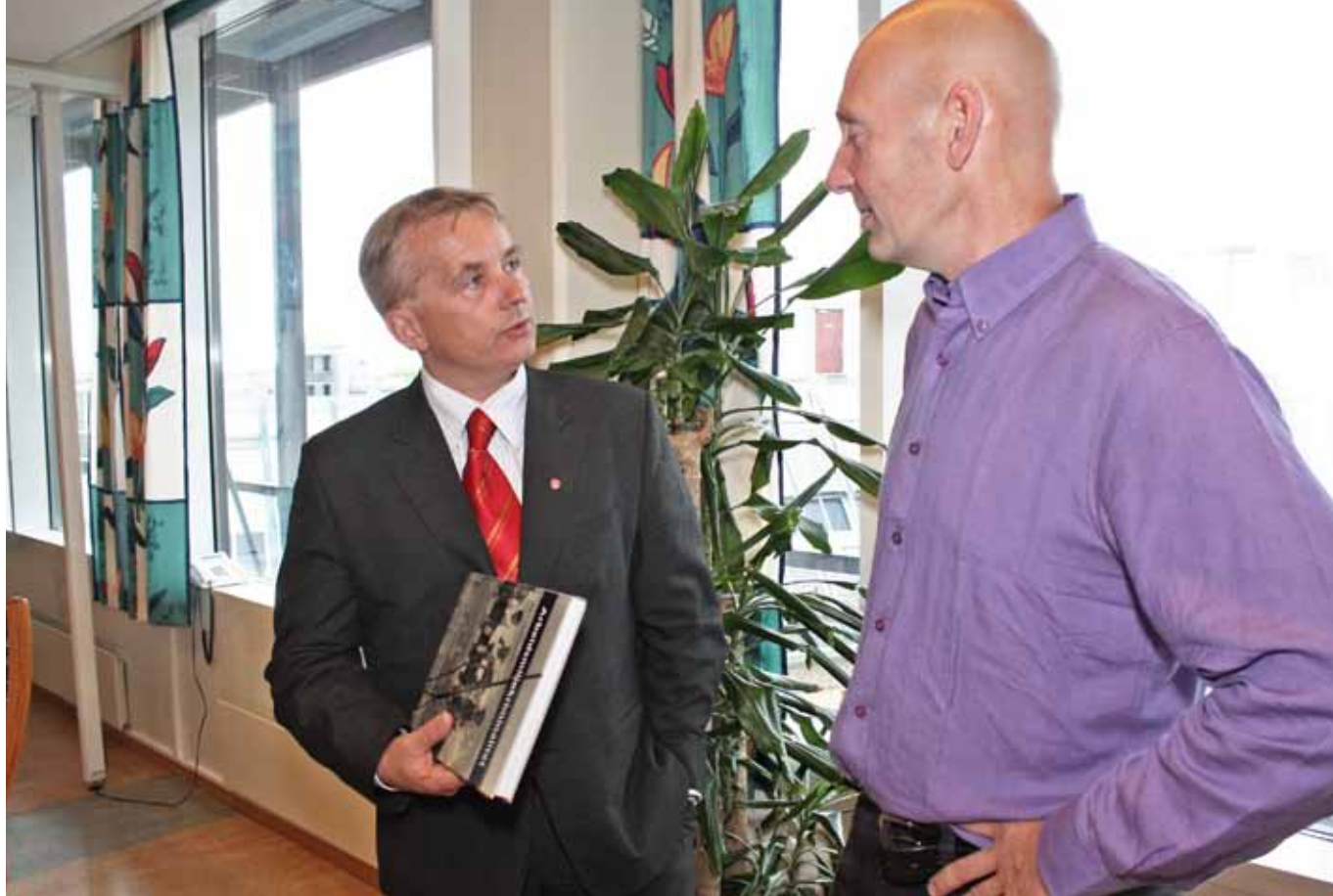
– Jeg tror dette er et felt der vi trenger mer kompetanse. Vi har absolutt mange med god kompetanse, men det vil være livsfarlig å si at vi kan nok, og særlig på et felt som har så mange «kulturelle utfordringer». Jeg tror det er en vegring blant mange i justissektoren mot å bruke strafferettslige mekanismer inn mot arbeidsgivere i denne typen saker. Da hjelper det å ha god kompetanse i bunnen og at man er trygg på sin kompetanse – og her kan denne boka ha en rolle.

– Det er to ting jeg vil peke på når man får en slik bok i hendene, sier Storberget engasjert. – Det er for det første at man har stor mulighet til å sette seg inn i faktum og ikke kan vri seg unna jussen. Det andre er at det bidrar til å heve statusen til denne type arbeid ved at en slik bok utgis, og det er viktig!

ARBEIDSMILJØKRIMINALITET

Arbeidsmiljøkriminalitet er et av ØKOKRIMs ansvarsområder innenfor miljøkriminalitet. Tidligere teamleder og førstestatsadvokat ved ØKOKRIM, nå lagdommer ved Agder lagmannsrett, Rune B. Hansen, er forfatter av en nylig lansert fagbok om dette temaet. Boken inngår som nr. 19 i ØKOKRIMs skriftserie og kan bestilles fra ØKOKRIM via silke.hartmann@politiet.no. Prisen er 200 kroner for softcover og 250 kroner for hardcover.

TEKST: POLITIOVERBETJENT KENNETH DIDRIKSEN, ØKOKRIM

Rune B. Hansen

- For mange kan for lite om arbeidsmiljøkriminalitet

Hva skal den nye boka om arbeidsmiljøkriminalitet kunne bidra med for politiet og påtalemyndigheten?

Forfatter av den nylig lanserte boka om arbeidsmiljøkriminalitet, lagdommer Rune B. Hansen, har gjennom pressekonferansen tydeliggjort at han har engasjement for faget og ønske om at boka også skal engasjere andre.

- Boka skal fylle behovet som kilde for relevant oppdatert informasjon og fakta, samt være et læremiddel på dette temaet. Det finnes lite eller ingenting om dette fra tidligere, fremholder Hansen.

- Husk at det hvert år er flere dødsfall i

norsk arbeidsliv enn antall drap. Det har etter min mening vært altfor lite oppmerksomhet rundt et tema som på en eller annen måte berører de fleste av oss.

- Har politiet nok kompetanse til å etterforske arbeidsmiljø saker forsvarlig?

- I noen distrikter har de nok det og gjør en veldig bra jobb. Andre steder er nok kompetansen for dårlig, men det finnes mange dyktige etterforskere der ute. Dersom man nå får motivert disse og de får mulighet til å sette seg

inn i faget, så tror jeg at man innen relativt kort tid kan bygge opp kompetansen til et bra nivå

- Gjelder det for både politietterforskere og påtalejurister?

- Det gjelder selvsagt for begge grupper. Enkelte har den nødvendige kunnskapen, men mange burde absolutt hatt mer faglig bakgrunn for å kunne jobbe mest mulig effektivt og fornuftig. Det kan være vanskelig å få god rutine på arbeidsmiljø saker, for antallet saker er jo begrenset og det kan være lenge mellom hver sak i noen distrikter, sier Rune B. Hansen.

DET MÅ VÆRE ET **SAMARBEID** MELLOM POLITIET OG ARBEIDSTILSYNET FRA STARTEN OG PÅ SKADESTEDET.

RUNE B. HANSEN, FORFATTER

Politiet må bruke arbeidstilsynet. Arbeidstilsynet har naturlig nok en sentral rolle i arbeidsmiljø saker og er endog viet et eget kapittel i boka. Politiet har i de forskjellige distriktene svært ulik grad av samarbeid med tilsynet.

- Hvilken bistand bør politiet kunne forvente

av arbeidstilsynet i saksbehandlingen?

– Det er jo mye... Det er arbeidstilsynet som ofte anmelder sakene eller gjør politiet oppmerksomme på saksforholdet. Det må være et samarbeid mellom politiet og arbeidstilsynet fra starten og på skadestedet. Det kan videre være bistand med tekniske undersøkelser, bistand ved avhør, samarbeidsmøter i sakens startfase for å legge opp etterforskningsplaner. Arbeidstilsynet sin kompetanse kan også være nyttig for å finne ut hvem som i politiavhør bør spørres om hva, om man kjenner til andre tilsvarende forhold, om arbeidstilsynet har erfaring fra bedriften fra tidligere osv. Det er mye som kan være aktuelt å ha samarbeid om for å få saken best mulig belyst, lyder oppfordringen fra den tidligere lederen for ØKOKRIMs miljøteam.

– Kan arbeidstilsynet nok om politiet og dets arbeidsmetoder, virkemidler og begrensninger?

– Enkelte kan nok en del, men det blir det samme jeg nevnte tidligere om politiet og påtalemyndigheten: For mange kan for lite! Jeg tror det kan være en tendens i arbeidstilsynet at man oppfatter politiet som litt utilnærmelige, at det kan være litt vanskelig. At politiet sier at de har ikke tid, de har ikke kompetanse, de må prioritere andre ting. Mange i AT kan nok mene at politiet sier at det er ikke bare-bare å anmelde forhold, at det er i utgangspunktet vanskelig og at det er alvorlig, sier Rune B. Hansen.

– Jeg tror at inspektører i arbeidstilsynet med fordel kunne hospitert ved miljø- og øko-avsnittene i politiet og de deler av etaten som etterforsker arbeidsmiljøkriminalitet. Tilsvarende kunne også politifolk arbeidet en periode sammen med arbeidstilsynet for å bli kjent med tilsynets arbeidsmetoder og tanke for saksbehandling.

Spesialisering. – Bør alle etterforskere i politiet ha kompetanse til å behandle arbeidsmiljø saker, eller er det en fordel at det ved hvert distrikt eller driftsenhet finnes noen få eksperter som har stor erfaring og kompetanse og som behandler de fleste sakene?

– Det er nok ikke tilstrekkelig med verken folk eller saker til at samtlige politifolk skal kunne nok om et så spesielt felt til å jobbe forsvarlig og effektivt. Jeg har tro på å blinke ut noen som kan opprettholde høy kompetanse. De bør da ikke ta alle sakene, men kan være en kvalitets-sikrer og kompetansebistand til sine kolleger, både politifolk og påtalejurister, når de har behov for det.

– Storberget nevnte at det er viktig å prioritere hvilke saker som skal etterforskes og bruke ressursene rett. Hvordan mener du politiet bør prioritere sakene som kommer inn, hva er viktigst?

DET ER NOK IKKE TILSTREKkelig MED VERKEN FOLK ELLER SAKER TIL AT SAMTLIGE POLITIFOLK SKAL KUNNE NOK OM ET SÅ SPESIELT FELT TIL Å JOBBE **FORSVARLIG OG EFFEKTIVT.**

RUNE B. HANSEN, FORFATTER

– De sakene som medfører fare for liv eller helse er de viktigste, de skal prioriteres. Når det er sagt, så kan sosial dumping, som det ble snakket mye om i dag, ha sider ved seg som medfører fare for liv eller helse, blant annet det som går på sikkerheten ved boforholdene som tilbys. At arbeidsgivere stuer arbeidstakere inn på trange brannfarlige og/eller støvete trange rom, kan absolutt medføre helseskade og sågar livsfare.

– Hva bør man gjøre med forholdet at uten-

landske arbeidstakere ikke sjelden er rammet av arbeidsulykker i norske bedrifter?

– Det kan nok være en del av helheten at mange jobber i rufsete bedrifter med svart arbeidskraft, uregulert arbeidstid, dårlig lønn osv. Det kan nok også være en språkbarriere ved at norske bruksanvisninger og sikkerhetsregler ikke fullt ut blir forstått av utenlandske arbeidere. Alt dette kan nok likevel være vanskelig å statistisk dokumentere, men det er en tendens å ta med seg, sier Rune B. Hansen.

TEKST: KETIL SONDRSEN, POLITIADVOKAT, VESTFOLD POLITIDISTRIKT, FOTO: POLITIET

Den 22. januar 2009 ble en eldre mann påkjørt i et fotgjengerfelt i Sandefjord. Han døde av skadene kort tid etter. Avdøde ble påkjørt av en ansatt i Sandefjord kommune under en transportstrekning i forbindelse med snørydding. Sjåføren benyttet en Hydrema traktorgraver og som rydderedskap hadde den på en frontmontert snøfres.

Det var ingen vitner til ulykken, og sjåføren så heller aldri fotgjengeren. Sjåføren ble først oppmerksom på at det var noe i vegbanen da han kjente et lett dunk under maskinen, hvorefter han snudde seg bakover og så at det lå en person i vegbanen.

Traktorgraveren som ble benyttet, var produsert i 2001 og samsvarserklært og CE-merket i tråd med fremgangsmåten etter maskinforskriften av 19. august 1994 nr. 820, som gjennomfører en rekke EF-initierte rettsakter. Snøfresen som var påmontert, ble produsert i 1974 og tatt i bruk av kommunen i 1977, før maskinforskriften, og uten krav til samsvarserklæring og CE-merking. Påmonteringen av snøfresen på traktorgraveren lot seg gjøre ved

å foreta noen enkle tilpasninger på graveren. Bruken av graveren med den aktuelle fresen med sin toppmonterte motor gjorde at det ble betydelige blindsoner for sjåføren i kjøreretningen, spesielt under transportstrekninger da bæreamene og fresen ble hevet. Sjåføren forklarte at han måtte sitte som en «vindusvisker» for å holde oversikt over trafikkbildet.

Sjåføren ble etter påkjørselen umiddelbart siktet for overtredelse av vegtrafikkloven § 3, og senere tiltalt for denne overtredelsen samt for uaktsomt drap etter straffeloven § 239.

Arbeidstilsynet anmeldte. Arbeidstilsynet gjorde undersøkelser av kommunens forhold og innga etter hvert anmeldelse for en rekke brudd på

nevnte maskinforskrift og forskrift av 26. juni 1998 nr 608 om bruk av arbeidsutstyr, begge hjemlet i arbeidsmiljøloven. Fra Arbeidstilsynets side ble det poengtert at snøfresen var å anse som såkalt utskiftbart utstyr og dermed definert som maskin etter maskinforskriften. Ved å montere snøfresen på graveren gjorde derfor kommunen seg til maskinprodusent etter maskinforskriften, slik at selve sammenstillingen skulle ha vært samsvarserklært og CE-merket. Som ledd i denne prosessen skulle kommunen gjort de vurderinger som vedlegg I til forskriften gir anvisning på, og som i særlig grad tar sikte på arbeidervern og vern om andre utsatte personer. Blant annet er det i vedlegget stilt spesifikke krav til utsyn fra førerhuset ved bruk av mobile maskiner. Tilsynet anmeldte også kommunen for manglende HMS-vurderinger i forkant av sammenstillingen.

Etter ytterligere etterforskning fra politiets side og i tråd med tilsynets senere tilråding, ble det utferdiget et forelegg mot kommunen som foretakstraff. Det ble i forelegget lagt til grunn at det forelå skjerpene omstendigheter, slik at arbeidsmiljøloven § 19-1 tredje ledd kom til anvendelse. Boten var satt til 300.000 kroner. Det ble opplyst at botens størrelse bygget på prinsippet i straffeloven § 59 annet ledd, og at det under en hovedforhandling ville bli påstått en bot på 450.000 kroner.

Kommunen nektet å vedta forelegget, slik at saken ble ført sammen med saken mot sjåføren i Sandefjord tingrett i mars 2010.

Ingen unnskyldning at det hadde gått bra i 30 år. Sjåføren, og kommunen, bestred at han var årsak til dødsfallet, samt at avdøde befant seg i fotgjengerfeltet på kollisjonstidspunktet. Kommunen bestred at snøfresen på den aktuelle graveren var en uforvarlig innretning, og at kommunen hadde et produsentansvar. Den hevdet

LEDELSEN BURDE HA FORVISSET SEG OM AT DET ARBEIDSUTSTYR SOM BLE STILT TIL DISPOSISJON FOR DE ANSATTE I AVDELINGEN FOR VEI- OG VEDLIKEHOLD, VAR FORSVARLIG.

at kommunens HMS-system fungerte slik det skulle. Det ble blant annet pekt på at fresen var brukt i over 30 år uten problemer, at et eventuelt krav om samsvarserklæring ikke ville vært annet enn et papir i en skuff, og at det uansett var en støyende innretning som en fotgjenger måtte vite å holde seg unna.

Tingretten avsa dom 24. mars 2010. Sjåføren, som både var tiltalt og fornærmet, ble dømt for uaktsom kjøring, men frifunnet for uaktsomt drap, mot fagdommers stemme. Flertallet la vekt på de «rådende omstendigheter» ved vurderingen av aktsomhetsnormen etter straffeloven § 239, og kan vanskelig ses som annet enn en benådning.

Kommunen ble dømt fullt ut i tråd med forelegget, blant annet for brudd på maskinforskriften, kravet til fullt forsvarlig arbeidsmiljø, forskrift om arbeidsutstyr §§ 7 og 8 og HMS-overholdelsen i kommunen, alt under skjerpene omstendigheter. Fra dommen hitsettes:

«Det anses uaktsomt at det fra ledelsens hold ikke har blitt klarere definert hvem som har ansvaret for HMS-arbeidet knyttet til arbeidsutstyret som benyttes i avdelingen for vei- og vedlikehold. Ledelsen burde forstått at en henvisning til linjeansvaret ikke er tilstrekkelig, og at ledelsen ikke kan basere seg på at de ansatte uten videre vil si i fra om at forhold ikke

er i overensstemmelse med arbeidsmiljøloven. Ledelsen burde videre ha forvisset seg om at det arbeidsutstyr som ble stilt til disposisjon for de ansatte i avdelingen for vei- og vedlikehold, var forsvarlig. Som en følge av manglene ved systemet, har det ikke blitt foretatt en aktsom vurdering av siktproblematikken, herunder iverksettelse av nærmere tiltak for å utrede og avhjelpe problemene knyttet til dette, til tross for at siktproblematikken var godt kjent i avdelingen for vei- og vedlikehold.»

Boten ble satt til 150.000 kroner, mens påstanden som varslet var 450.000 kroner. I dommen er det gitt følgende begrunnelse for botens størrelse:

«I tillegg har retten lagt en ikke ubetydelig vekt på at hensynet til Sandefjord kommunes økonomi, herunder at kommunen primært ikke drives med grunnlag i kommersielle interesser, men snarere med det mål å yte best mulig tjenester for kommunens innbyggere, etter rettens oppfatning taler i formildende retning ved utmålingen av boten. Etter rettens oppfatning vil det ikke være hensiktsmessig å ilegge kommunen en bot i den størrelsesorden som påtalemyndigheten har nedlagt påstand om, dels fordi dette indirekte vil gå utover kommunens innbyggere i form av reduserte midler til kommunens tjenesteyting, og dels ved at retten antar at straffens preventive effekt ikke vil være nevneverdig høyere dersom påtalemyndighetens påstand skulle legges til grunn.»

Dommen ble godtatt av både sjåføren og kommunen. Statsadvokaten i Vestfold og Telemark fant etter omstendighetene i saken å ville godta dommen mot sjåføren. Det ble fra politiets side vurdert om det av prinsipielle grunner skulle ankes over straffutmålingen i saken mot kommunen, men tingrettens dom er nå rettskraftig.

Traktorgraveren, rekonstruksjon.

Synsfelt fra førerposisjon, rekonstruksjon.

«Trafficking of Stolen ARTWORKS»

TEKST OG (ILLUSTRASJONS)FOTO: POLITIOVERBETJENT TUVÅ BRØRBY, ØKOKRIM

– Kunst- og kulturminnegjenstander er gode investeringsobjekter. På kort tid skifter gjenstandene eier relativt mange ganger og prisen kan til slutt bli svært høy og milevis fra den summen tyven fikk. Uttalelsen kom på CEPOLs kurs om illegal handel med kunst og kulturgjenstander som ble gjennomført i Roma i juni.

Den illegale handelen med kunst- og kulturgjenstander er ifølge Interpol vanskelig å tallfeste, men det er snakk om en årlig omsetning for milliarder av US-dollar. Ifølge Interpol var det i deres database registrert 17.249 stjålne kunst- og kulturobjekter i 2.000. I desember 2009 var det registrert 34.500 stjålne objekter i samme database. Dette er de registrerte tallene. Alle landene som ikke har etablert et registrerings-system bidrar lite til denne statistikken. Dette gjelder blant annet Norge. Den store økningen i antall registrerte objekter kan komme av at folk anmelder mer enn før og at registreringsrutinene har blitt bedre, men økningen kan også komme av at den illegale handelen med kunst- og kulturgjenstander reelt har økt. Dette støttes av blant annet Italia, som ser en stor økning i denne type kriminalitet.

Europa ligger på topp i forhold til antall registrerte tyverier. I desember 2009 var det registrert 25.398 stjålne objekter i Europa. I Afrika var det registrert 166, Nord og Sør-Amerika 4.643, Asia 1.276 og Midt-Østen og Nord-Afrika 3.017 objekter. Når vi samtidig ser på den årlige omsetningen av objekter, ser vi at disse tallene ikke er representative for hvor omfattende den illegale handelen egentlig er. Illegal handel med kunst- og kulturgjenstander er blitt et stort internasjonalt marked, med en kontantstrøm på nivå med illegal våpenhandel og narkotika. Eskaleringen av markedet utgjør

en trussel for de enkelte lands kulturhistorie og for hele verdens kulturarv.

Initiativtager til kurset var CEPOL, EUs samarbeid mellom de sentrale politiutdanningsinstitusjonene. Det italienske Carabinieri Corps som var ansvarlig for kurset har en egen avdeling som etterforsker kunst- og kulturkriminalitet. Det var tredje gang kurset, ble avholdt og flere av deltagerne hadde deltatt på samtlige kurs. Denne gangen var vi 26 deltagere fra 16 land. Kurset ble holdt i «The Italian interagency College of Advanced Studies for Law Enforcement Officials».

Innledningen. Innledningsvis ble det vist til viktigheten av å kjenne til Unidroit- og Unesco-konvensjonen i politiarbeidet. Unidroit konvensjonen omhandler tilbakeføring og tilbakelevering av stjålne og/eller ulovlig eksporterte kulturminnegjenstander mellom to stater. Unesco-konvensjonen omhandler kort fortalt ivaretagelse av vår felles kulturarv, herunder regulering av handel med kulturminner.

Arrangørenes intensjon var å holde et kurs som både nye og tidligere deltagere ville ha glede av. Det ble presisert at det ikke finnes enkle løsninger i arbeidet med å bekjempe denne type kriminalitet, men deltagerne ville gjennom dette kurset få muligheten til å gå litt dypere inn i temaet og kanskje plukke opp noen ideer som kunne videreføres i eget land. Som et ek-

sempel ble det vist til at Direktoratet for Kulturarv, som et ledd i det forebyggende arbeidet, har igangsatt et program for å lære barn om vår kulturarv.

Ulike foredragsholdere – samsvarende utfordringer. En etterforsker fra Bulgaria var først ute blant deltagerne til å holde foredrag. De fortalte at de jobber undercover i sakene sine og at de har jevnlig informantmøter. Bulgaria har et etterretningsssamarbeid med Italia, men en stor utfordring i forhold til økonomi. Konkret medfører det at avdelingen som jobber med disse sakene har én bil, med bensinrasjonering, og de har manglende internettilgang.

Som et eksempel på hva slags saker de jobber med, fortalte de om et tilfelle med en prest som var organisator for en «kanal» for illegal handel. Politiet i Bulgaria har også observert mange sider på internett der det foregår illegal handel med kulturminnegjenstander. Internett ble for øvrig gjennomgående nevnt som et utbredt middel for salg av kunst- og kulturminneobjekter.

Thomas Erhardy, den ene av to representanter fra Frankrike, leder avdelingen som blant annet etterforsker kunst- og kulturminnekriminalitet i Paris. Deres avdeling har ansvaret for etterforskningen av det som skal være det største kunsttyveriet noensinne – tyveriet av fem malerier fra museet for moderne kunst i

mai 2010. Erhardy, som er en erfaren etterforskningsleder for slike saker, fortalte at de ikke sjeldent fremstilte personer for fengsling i saker som gjaldt kunsttyverier.

Erhardys erfaring var at det som særskilt utpeker seg når det gjelder den illegale handelen med kunst- og kulturgjenstander er at det illegale markedet går hånd i hånd med det legale. Stjålne objekter selges i stor grad sammen med de legale objektene og de som lever av å omsette slike objekter er ikke den typiske «kjeltringen». Mange av objektene i denne bransjen brukes som investeringsobjekter og skifter hender fort, og det kan være en utfordring å følge historikken på objektene. Dette krever at politiet må kunne «snu seg raskt» i jakten på stjålne gjenstander. Det ble også bemerket at det ikke er selve tyven som sitter igjen med fortjenesten. De store pengene ligger lenger ut i «kjeden» av kjøpere. Dess flere ganger objektet har skiftet hender, dess mer «hvitvasket» er det.

En påtaleansvarlig fra Bulgaria uttrykte noe av det samme. Han sa at verdøkningen på gjenstandene kan bli enorm. Det er de store handlerne som tjener de virkelig store pengene og kjøperne av disse «investeringsobjektene» er vanligvis personer fra en høyere «samfunnsklasse». Giovanni Nistri, fra Carabinieri Corps, fremholdt at 75 % av de som var tatt for illegal handel med kunst- og kulturminneobjekter var profesjonelle, arbeidende, studenter og vanlige folk. Manglende kunnskap om lovverk og reguleringer var årsaken, sa Nistri.

Leder for OCBC – the French National Anti Trafficking of Cultural Heritage Office, Corinne

Chartrelle, fortalte i sitt innlegg om det nasjonale byrået og deres rolle. Kulturkomiteen på Stortinget har forøvrig nylig besøkt Paris og Chartrelle informerte dem om OCBHs oppgaver og arbeid innefor feltet.

Nederland informerte om deres bruk av registreringssystemet «Object-ID». Dersom gjenstandene blir stjålet, har man på forhånd registrert foto og opplysninger om objektet. Når tyveriet blir anmeldt, kan objektet legges inn i databasen for stjålne kunstgjenstander med fullstendige opplysninger, noe som gir en mye større grad av sannsynlighet for gjenkjenning. Det ble presisert under kurset at «Object ID» er et viktig verktøy for å kunne finne igjen stjålne gjenstander både nasjonalt og internasjonalt (se artikkel i Miljøkrim nr 2/2007 om Object-ID).

Nederland har nylig fått en egen database for registrering av stjålne kunst- og kulturminnegjenstander, og de kunne vise til «fersk» statistikk av stjålne objekter. Fra januar til mars 2010 var det allerede registrert 374 stjålne objekter i deres systemer til en verdi av over 1,4 millioner euro.

Portugal pekte i sitt foredrag på utfordringen med falske sertifikater og problemet med at gjenstander som får midlertidig tillatelser ikke blir reeksportert. Portugal hadde også erfaring med at transportmidler er et sentralt verktøy i disse sakene. Romania viste til de samme problemene. Smuglerne gjemmer gjenstandene i spesialdesignede rom i transportmiddelet. Gjenstandene kunne også gjemmes inne i større gjenstander som det fulgte tillatelse med, som et møbel eller tilsvarende.

Portugal så på kirketyveriene i landet ser ut

til å øke. «The secure church program», som er et forebyggende program der publikum involveres, er et forsøk på å bremse denne trenden. Portugal avdekker stjålne gjenstander ved at de overvåker auksjonshus og ulike salgssteder. Flere land sa at de gjorde det samme. Trenden nå er etterspørsel etter antikke fliser, en utvikling blant annet Belgia bekreftet. Etterspørsel etter fliser var økt betraktelig siden 90-tallet. Politiet i Portugal har respondert på problemet og igangsatt en offentlig kampanje for å forebygge tyverier av fliser.

Tallet på antall arresterte er fordoblet fra 2006 til 2009 etter at politiet i Portugal økte etterforskningskapasiteten på kunst- og kulturminnekriminalitet. I en sak beslagla politiet

INTERPOL LEGGER INN ALLE STJÅLNE GJENSTANDER DET BLIR ANMODET OM SÅ LENGE DE FØLGES AV GODE FOTOGRAFI.

smykker og bilder til verdier for over en million euro. Gjenstandene skiftet hender i transitt på en flyplass fra en som reiste mellom to land, til en som reiste innenlands og som fritt kunne passere toll.

I løpet av kurset var det flere land, deriblant Slovakia, som uttrykte bekymring for at illegal handel med kunst- og kulturminnegjenstander av mange ble regnet som et marginalt problem

ET VIKTIG BUDSKAP FRA INTERPOL VAR AT DE ANMODET ALLE LAND OM Å OPPGI ÅRLIG STATISTIKK.

og de var bekymret for den store underrapporteringen. Det ble også uttrykt som et problem at noen av landene, som Nederland og Sveits, har et stort marked med mange samlere, men de har kun én person med kompetanse på dette feltet.

Statistikk og database. Stephane Thefo fra Interpol redegjorde for Interpols arbeid mot illegal handel med kunst- og kulturgjenstander. Interpol er med sine 188 medlemsland den neste største internasjonale organisasjonen etter FN. Interpol sitt mål er å bekjempe internasjonal kriminalitet og har tre personer som jobber med å bekjempe illegal handel med kunst- og kulturgjenstander.

Et viktig budskap fra Interpol var at de anmodet alle land om å oppgi årlig statistikk.

gjør det svært vanskelig å registrere brukbar statistikk. Politidirektoratet har imidlertid nå, på oppdrag fra Justisdepartementet, etablert en arbeidsgruppe med mandat til å se på kriteriene og mulighetene for en slik norsk database. Vi håper dette vil resultere i en dataløsning som gjør oss i stand til å etterkomme anmodningen fra Interpol.

Erfaringer fra andre land viser klart at nasjonale databaser med oversikt over stjålne objekter gjør politiet bedre i stand til å bekjempe kriminaliteten.

Thefo understreket at to av seks stjålne identifiserbare objekter blir funnet. Interpol legger inn alle stjålne gjenstander det blir anmodet om så lenge de følges av gode fotografi. Mangel på foto var i følge Thefo et gjennomgående problem. Italias representanter sa i den sammenheng at det derfor var svært viktig med en nasjonal base, for der kan man legge inn alle stjålne gjenstander, uavhengig av tilgang på foto og kvaliteten på dette. Tilgang til Interpols database krever dessuten særskilt tillatelse. I en nasjonal database vil det kunne la seg gjøre for publikum å søke i deler av sys-

vare på deres lokale kulturarv, men det er vanskelig når det ikke er enighet om at dette er en prioritering.

Så lenge pengestøtten kirkene får ikke er øremerket, er det enklere å bruke midlene til å reparere et ødelagt tak, enn å ta vare på kulturskatter, sa Carrasco. De erfarer dessverre altfor ofte at ting forsvinner fra kirkene uten at noen har eller har hatt noen oversikt over gjenstandene. Carrasco sa at kunnskap om og oversikt over hvilke kulturskatter de er i besittelse av er et viktig middel for å beskytte gjenstandene, og det er viktig at kirkene er villige til å samarbeide med politiet.

Balansen mellom sikkerheten og det å ha en åpen kirke kunne være en utfordring mente Carrasco. Den kulturelle turismen sliter på «arven», men klare regler for adferd kunne være en løsning. Carrasco stilte spørsmål vedrørende en eventuell flytting av de mest verdifulle gjenstandene fra kirkene til museer.

I Norge kan vi relatere dette til Kirkelig arbeidsgiver- og interesseorganisasjon (forkortet KA), som sammen med politiet jobber opp mot kirkene blant annet for at de skal sikre kirkene og inventaret i disse. KA har opprettet en kirkebyggdatabase der alle kirkene blir anmodet om å registrere alt inventar, som en sikkerhet i tilfellet tyveri eller brann. Tilgang til databasen krever særskilt tillatelse og gis til de som har yrkesmessig behov.

DEN KULTURELLE TURISMEN SLITER PÅ «ARVEN», MEN KLARE REGLER FOR ADFERD KUNNE VÆRE EN LØSNING. CARRASCO STILTE SPØRSMÅL VEDRØRENDE EN EVENTUELL FLYTTING AV DE MEST VERDIFULLE GJENSTANDENE FRA KIRKENE TIL MUSEER.

Som nevnt tidligere i artikkelen, har Interpol registrert over 34.500 identifiserbare kunst- og kulturminne objekter i sin database. Det ble presisert at dette tallet må økes ved at flest mulig land rapporterer inn sine tall. Egypt, som er og har vært i besittelse av uvurderlige historiske verdier, har som eksempel registrert kun ett tyveri.

Norge har ingen egen database for registrering av kunst- og kulturminneobjekter. Det

temet. Det vil ha stor betydning for de som driver kommersiell omsetning av kunst- og kulturminnegjenstander med tanke på gjenstandenes proveniens.

Den katolske kirke. Mons. José Del Rio Carrasco fra kommisjonen for ivaretagelse av den kulturelle arven i den katolske kirken i Vatikanet, redegjorde for hva de hadde gjort i forhold til dette temaet.

De forsøkte å få kirker og samfunn til å ta

Falsknerier. Det ble i undervisningen sagt at 50 % av kunst- og kulturminnegjenstandene som selges på internett er falske. Dette er et stort problem, ikke bare fordi det er bedrageri, men også fordi dette i mange tilfeller er veldig fagmessig utført og kan være vanskelig å avdekke. I Italia ble det fra 1970–2009 beslaglagt over 250.000 falske objekter. I 2009 var tallet på 1.483.

Begrepet «trafficking». Professor Stefano Mancorda fra Italia drøftet begrepet «trafficking» og om det var et riktig og nødvendig uttrykk innen-

MANGE LAND, SOM USA OG AUSTRALIA, ØNSKER IKKE STRENGERE IMPORTKONTROLL.

for kunst- og kulturminnekriminalitet. Han stilte spørsmål ved behovet for ny lovgivning, men vurderte også lovgivningen vi allerede har; kan de brukes på en bedre måte slik at konvensjonene ikke bare blir symbolske? I drøftingen ble det pekt på tendensen til at de internasjonale organisasjonene, som EU, vil ha mer fokus på strengere lovgivning, men Manacorda mente at mange land kan gjøre mer innenfor de rammene de er gitt.

Manacorda sa også at de manglet en klar oversikt over trender. Man kan se tendenser, som at forfalskninger øker, men det er ingen klar oversikt. En klar internasjonal utfordring var også de mange gjenstandene som var plyndret og ulovlig utført fra Irak som nå tilbys til et globalt marked over internett.

Det professor Manacorda hevdet var problematisk med uttrykket «trafficking», var at i dette markedet selges lovlige og illegale objekter side om side. Det er et annet marked enn for eksempel narkotika, som utelukkende er

ulovlig. Bruk av begrepet vil bidra til å forbedre de verktøy vi har, gjennom det vi forbinder med begrepet, men han stilte spørsmål ved i hvilken grad man kunne si at denne kriminaliteten er organisert. Mafiaen, som er en typisk organisert gruppering, er trolig ikke en del av de som står for tyveriene, men de kan være kjøpere. Markedet vil kunne sies å være organisert i den grad det faller inn under kravet til begrepet «organisert», det vil blant annet si en liten gruppe personer som har kriminelle hensikter. Disse argumentene ble støttet av en annen ekspert på feltet innenfor Carabinieri Corps; Giovanni Nistri, som holdt et foredrag om «Transnational organized crime and cultural property». Nistri viste til at det rette begrepet var viktig for å finne de beste metoder for etterforskning.

Manacorda pekte på at handelen er forbudt, men straffene er lave. Mange land, som USA og Australia, ønsker ikke strengere importkontroll. Kriminalisering er kun et middel, for

FAKTA OM CEPOL

CEPOL, som var initiativtager til kurset, er et politicollege og et nettverk for jurister og politifolk i Europa. CEPOL skal bidra til læring og kontakt mellom de europeiske landene og hvert land, i hvert fall de store, forplikter seg til å arrangere en CEPOL aktivitet – minst en gang. Bakgrunnen for dette er at den økte grenseoverskridende kriminaliteten fordrer økt samarbeid mellom landene. For at samarbeidet skal fungere mest mulig effektivt er det nødvendig å kjenne til lovgivning, prosedyrer og metoder i andre land.

Mange europeiske land delte sine erfaringer på CEPOLs kurs om kulturkriminalitet. Foto: Politiet

den er således ofte ikke-eksisterende i mange land. Enten så har de ikke inngått internasjonale avtaler, eller så har de ikke implementert avtalen i sitt regelverk.

Manacorda mente at det er viktig å ansvarliggjøre både private og kommersielle aktører i markedet, siden lovlig og illegal handel skjer side om side.

Grenseoverskridende kriminalitet. Som nevnt kunne Italia se en stor økning i illegal handel med kunst- og kulturminneobjekter, fordi det er gode muligheter for stor fortjeneste. Giovanni Nistri, fra Carabinieri Corps, viste til UNTOC, eller Palermo-konvensjonen, som er FNs konvensjon mot grenseoverskridende kriminalitet. Nistri mente det er viktig å kjenne til prinsippene i denne og tolke disse i vid forstand. Landene som har ratifisert konvensjonen, deriblant Norge, har forpliktet seg til tiltak for å bekjempe slik kriminalitet.

Nistri viste mønsteret de så i transittutene, med utgangspunkt i Italia. Han viste også til aksjoner der de hadde pågrepet et stort antall personer i saker, som omhandlet stjålet kunst- og kulturminneobjekter, hvitvasking og fortjeneste investert i eiendom. I disse aksjonene var samarbeid mellom flere land nødvendig for å få gode resultater. Det ble også fremholdt at mye penger fra salg av kunst- og kulturminneobjekter finner veien til kriminelle grupper, også terrorister. En påtaleansvarlig fra Bulgaria sa at aktørene som distribuerer gjenstandene ut i markedet gjerne bruker de samme rutene og kontaktleddene som de som handler med narkotika. Han hadde også erfaring med at de «svarte pengene» brukes til investering i eiendom, som i USA, der boligene nå er billige. New

York ble nevnt som et populært sted.

Nistri sa videre at man må kontrollere dokumenter som følger objektene bedre. Han foreslo at eksport- og importtillatelsene skulle være mer detaljerte og inneholde foto av objektet. (Red. anm.: Dette er kravet til eksportsøknader i Norge) Nistri foreslo at politiet bør gis de samme hjemler som tollene ved grenseoverskridende kriminalitet, og at straffene bør økes for de som er involvert. UNTOC har også foreslått at man skal vurdere en kriminell handling med kulturminneobjekter som en vedvarende handling, for å hindre at involverte gjemmer objektene for å selge de på et senere tidspunkt.

Ulike regler for informasjonsutveksling mel-

STATISTIKK VISER AT
70 % AV ARKEOLOGISKE
OBJEKTER HAR UKJENT
PROVENIENS.

lom landene byr også på utfordringer i forhold til samarbeid. Det samme gjelder lang behandling av forespørsler. Andre utfordringer er tolkning av objektets kulturelle verdi, kontroll av proveniens og å fastslå tidspunkt for eksporten. Paolo Giorgio Ferri, som er påtaleansvarlig i Italia og internasjonal ekspert på juridiske spørsmål om kulturminnegjenstander, holdt et foredrag om viktigheten av utfyllende og korrekte anmodninger og beslutninger til andre land, og om betydningen av ekspertise. Sakene kan være komplekse og vanskelige på internasjonal nivå. Ferri foreslo at det skulle settes sammen

en gruppe på internasjonalt nivå, som kunne overvåke markedet, peke på utfordringer og se på regelverkene i import og eksportlandene. Han understrekte at hvitvasking i høyeste grad også gjelder kunst- og kulturminneobjekter. – Gjemmer du proveniens, er det hvitvasking, sa Ferri. Statistikk viser at 70 % av arkeologiske objekter har ukjent proveniens.

I følge Ferri var korrupsjon også et problem i «pyramiden» av folk som er involvert i denne handelen. Mange selskaper kan også være involvert og gjennom disse kan man gjøre «triks», som for eksempel å lage falske fakturaer. Ferri sa at de høye prisene på enkelte objekter kan gjøre jobben med å få gjenstandene tilbake mye vanskeligere, fordi det er snakk om store investeringer som går tapt ved tilbakelevering. Et annet problem er at det finnes mange eksempler på at det er lettere å få eksporttillatelse fra et annet land enn opprinnelseslandet, fordi objektet ikke har noen kulturell betydning for eksportlandet.

Dersom det dukker opp en spesiell gjenstand fra et annet land, bør det i seg selv vekke mistanke, mente Ferri. Det er på det internasjonale markedet en kan finne igjen objektene, og Norge er ikke et unntak.

Norge må delta. En av deltagerne sa til under tegnede at de hadde lite kontakt med de nordiske landene, for de var sjelden representert på internasjonale/europeiske møter. Det må vi ha som mål å gjøre noe med i fremtiden. Norge er en del av et globalt marked, og det er derfor viktig å ta del i det internasjonale samarbeidet og vise i praksis at vi også tar dette på alvor. Norges kulturarv er også til salgs!

Økt satsing mot miljøkriminalitet

TEKST OG FOTO FOLLO POLITIDISTRIKT

Fra venstre: Gro Haukenes Nygaard, Bjørn Brekke og Ellen Birgitte Brekke.

Follo politidistrikt har nylig vært i gjennom en omfattende omorganisering hvor 13 driftsenheter er redusert til to politistasjoner – Follo politistasjon i Ski og Indre Østfold politistasjon i Askim. Dette har medført en helt ny organisasjon i Follo politidistrikt fra 1. juni 2010, hvor det spesielt har vært fokus på styrkingen av det synlige og operative politiet.

En annen effekt av omorganiseringer er en betydelig styrking av miljøarbeidet. Follo politidistrikt har i en årrekke hatt et effektivt Økoteam. Dette er nå endret til å være et Øko- og miljøteam. Miljødelen av teamet skal ha ansvaret for all etterforskning i miljø saker som omfatter de fire hovedemnene: Natur, Forurensing, Kulturminner og Arbeidsmiljøkriminalitet. Ansvaret for etterforskningen har tidligere vært spredt ut på de 13 driftsenhetene, men er nå samlet ved det nye teamet. For å håndtere dette er teamet styrket med en etterforsker, miljøjurist og mil-

jøkoordinator på full tid. Ideen bak teamet er å skape et godt fagmiljø som gjennom hevet kompetanse og økt fokus på miljø sakene kan føre til en mer effektiv etterforskning og en raskere irtteføring. Teamet vil også legge opp til et tett samarbeid med eksterne samarbeidspartnere som kommunene, fylkesmennene i Oslo og Akershus samt Østfolds miljøavdelinger, arbeidstilsynet og SNO m.fl.

Det nye «miljøteamet» består av: Politadvokat Gro Haukenes Nygaard ble utdannet jurist fra universitetet i Oslo i 2002. Hun har jobbet 8 år i Follo politidistrikt som politiadvokat. De siste 5 årene har hun hatt ansvaret for miljø sakene i tillegg til annen straffesaksportefølje.

Politibetjent Ellen Birgitte Brekke gikk ut fra PHS i 1999. Hun har sin bakgrunn fra Oslo politidistrikt som både økonomi- og miljøetterforsker. Ellen kom til Follo politidistrikt i 2007 og

begynte da med økonomisk etterforskning ved Øko-teamet, men valgte miljø saker da denne muligheten bød seg ved omorganiseringen.

Miljøkoordinator Bjørn Brekke gikk ut fra Politiskolen i 1985, og har stort sett jobbet ved Frogn lensmannskontor siden. Bjørn har i en årrekke hatt den vanskelige oppgaven med å være miljøkoordinator ved siden av å være politioverbetjent og NK ved et stort lensmannskontor. Dette har ofte ført til hard prioritering mellom oppgaver hvor miljø sakene gjerne har vært den tapende part.

Denne satsingen er et godt skritt i riktig retning hvor det blir mulig å prioritere miljø sakene og ikke minst gjør Follo politiet lang på vei i stand til å møte samarbeidspartenes forventninger om en mer slagkraftig etterforskning av miljø sakene.

I myndighetenes **KLØR**

AV POLITIOVERBETJENT THOMAS LAURITZEN, ØKOKRIM

Venstre: Politibetjent Tor-Erik Åsbu, hadde klørne fulle i årets hummeraksjon Foto: første-betjent **Torvild Selås**

Høyre: Bildene viser de ulovlige redskapene som ble beslaglagt av Fiskeridirektoratet. Foto: Nr. 1 og 3: **Fiskeridirektoratet**, Nr. 2: **T. Selås**

I perioden onsdag 30. juni til fredag 2. juli ble det gjennomført en koordinert aksjon mot ulovlig hummerfiske. Til sammen deltok 9 politidistrikt og kontroller ble foretatt fra Svenskegrensen til og med Rogaland. I tillegg til politiet bisto; Fiskeridirektoratet, Statens Naturoppsyn, Kystvakten, Skjærgårdstjenesten, Friluftsetaten og Oslomarka Fiskeadministrasjon. ØKOKRIM hadde det overordnede koordineringsansvaret for aksjonen.

Hummerbestanden i Norge er truet og på et historisk lavt nivå. For hard beskatning er utvilsomt årsaken til dagens situasjon.

Aksjonens hovedmål er å redusere det ulovlige hummerfiske gjennom allmennprevensjon ved bruk av media, allmennopplysning ved utdeling av informasjonsmateriell og avdekking av straffbare forhold.

UNDER DE GROVESTE FORHOLDENE SOM BLE AVDEKKET, BLE DET FUNNET 22 HUMMER.

På det meste var 24 båter og 60 kontrollører i sving. I løpet av 2 dager ble det gjort 296 beslag av ulovlige fangsredskaper. Samlet ble det opprettet 212 straffesaker.

Et av de groveste forholdene som ble avdekket under aksjonen var et ulovlig satt garn, hvor det ble funnet 22 hummer, inkludert 2 rognhummer. Aksjonen viser at det fortsatt er behov for kontroll av fiske og fangst på sjøen, slik at vi og fremtidige generasjoner kan nyte et smakfullt lovlig fanget hummermåltid.

FRI DIALOG I FRI NATUR

– Jeg tror Trillemarka-modellen, med en polititjenestemann og en naturoppsynsmann med spesielt ansvar for ett område, gir god preventiv effekt, men på sikt bør nok hele distriktet få dra veksler på den miljøkompetansen og interessen Haakon Haaverstad innehar, sier Håvard Kjontvedt, Statens naturoppsyn (SNO) sin mann i Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat i Buskerud.

I forrige nummer av Miljøkrim skrev politiførstebetjent Haakon Haaverstad om den særlige modellen for tilsyn og kontroll som ble valgt ved opprettelsen av Trillemarka-Rollagsfjell naturreservat. Haaverstad, som har master i biologi i tillegg til politiutdanning, er politiets regionkontakt for området, mens Håvard Kjontvedt er SNOs naturoppsynsmann i reservatet. Kjontvedt har i tillegg ansvaret for naturoppsynet Skrim Sauheradsfjella naturreservat og flere mindre verneområder i Buskerud.

SNO+politi=samarbeid. Miljøkrim møter Håvard Kjontvedt på ski en april dag i Venlifjella i reservatets nordlige del. Vi har gått inn fra Sigdal, Kjontvedt og hunden Pontus kommer over fra Rollag. Det er endelig blitt skikkelig skareføre, og på nesten 1.000 meter over havet er det fortsatt mye snø. Skylaget over oss er i konstant forandring, og sola og vinden bytter på å komme og gå. Svarte bygeskyer driver gjennom Numedal i vest og over Norefjell i nord-øst.

– Det er nyttig å kunne samarbeide så tett med politiet om kontroll og håndheving i et område som vi gjør her. Samtidig er vi klare på hva som er hverandres oppgaver og hvor grensen går for oppsynsvirksomhet, sier Kjontvedt. Haaverstad og han har hyppig og effektiv kontakt om observasjoner, hendelser og mer langsiktige ting som planlegging av kontroller og lignende. De er begge mye ute og i kontakt med folk som bruker reservatet.

– Vi driver mye opplysning og er godt synlige. I tillegg er reservatet godt kjent. Derfor tror jeg folk flest respekterer verneforskriftene. Ulovlig hogst, bygging osv er det ikke avdekket

noe av, og skulle det forekomme, så skyldes det nok ren uvitenhet. Det eneste av ulovligheter som er avdekket til nå er noe ulovlig kjøring med snøscooter, uten at noen faktisk er blitt tatt for et slikt forhold. Så mye ulovlig kjøring innenfor reservatet kan det ikke være.

– Resten av regionen vil i stor grad kunne dra nytte av Haaverstad i miljø saker, selv om det ikke direkte dreier seg om Trillemarka. Det kan skje ting utenfor reservatet hvor det sikkert er nyttig for politidistriktet å kunne bruke en medarbeider med spesiell interesse og kunnskap om slike saker.

Synlig oppsyn gir skikkelig oppførsel. Som SNO-ansatt har Kjontvedt andre oppgaver enn å være ute på oppsyn, men han anslår at han har vært ute i felt ca halvparten av tiden siden han tiltrådte 1. juli 2009. Oppsynsmannen har brukt mye tid på

å gjøre seg kjent i Trillemarka, men som oppvokst og bosatt på Nore i Numedal har han brukt i hvert fall vestsida av reservatet hele livet.

– Det er viktig at vi opptre med fornuft, slik at vi møter forståelse for vårt arbeid. Vanlige tur- og hyttefolk har gjerne ikke hørt om SNO, men de respekterer reglene her om vi opptre på en ordentlig måte. Da er det viktig at SNO og politiet har en direkte og åpen dialog, slik at vi er på samme linje overfor publikum, sier Kjontvedt før han spenner på seg skia og glir ned mot det eksotiske vannet Danmark, forbi Vardefjell og videre hjem. Vi vurderer å svinge ned og se om fiskeørna har kommet tilbake for sommeren til sitt faste reir, men velger å la henne være i fred. I stedet får vi en flott retur over toppene i Venlifjella, rundt en av de ca. 40 setrene i reservatet og tilbake til bilen.

FOTO: POLITIFØRSTEBETJENT **HAAKON HAAVERSTAD**, NORDRE BUSKERUD POLITIDISTRIKT

RESTEN AV REGIONEN VIL I STOR GRAD KUNNE DRA NYTTE AV HAAVERSTAD I MILJØSAKER, SELV OM DET IKKE DIREKTE DREIER SEG OM TRILLEMARKA.

HÅVARD KJØNTVEDT, STATENS NATUROPPSYN

Fra venstre: Kst statsadvokat Tarjei Istad, ØKOKRIM, politiførstebetjent Haakon Haaverstad, Nordre Buskerud politidistrikt, og Håvard Kjøntvedt, Statens naturoppsyn.

Under: Reservatet er godt kjent for folk flest og byr på mange naturopplevelser.

Villaks- utvalget

- 10 ÅR ETTER. HVOR STÅR VI I DAG, OG HVOR GÅR VEIEN VIDERE?

Regjeringen vil ha styrket tilsyn med havbruksnæringen.

Det er ti år siden Villaks-utvalget, ledet av Georg Fredrik Rieber-Mohn, la fram sin rapport, NOU 1999:9. I den anledning arrangerte Kunnskaps-senteret for Laks og Vannmiljø (KLV), en uavhengig stiftelse som har som målsetting å bidra til økt kunnskap om laksebestandene, en to dagers konferanse i mai i år.

Fiskeridirektoratet og politiet skal følge næringen tettere. Fiskeriminister Lisbeth Berg-Hansen sa i sitt åpningsinnlegg at hun er en «venn av både villaksen og oppdrettslaksen». Regjeringen ønsker både villaks og oppdrettsanlegg. Eksportnæringen av oppdrettslaks ligger på 20 milliarder kroner årlig. Regjeringen har en strategi for miljømessig bærekraftig havbruksindustri. Når det gjelder de negative effektene av rømming ønsker man et styrket tilsyn med havbruksnæringen, både gjennom Fiskeridirektoratet og politiet. Også tekniske krav blir strengere og ny teknologi skal tas i bruk.

Når det gjelder utslipp fra anlegg, utgjør det et lite problem i Norge ifølge ministeren, og bare 1 prosent av kysten har så dårlig vannkvalitet at det frarådes oppdrettsanlegg. Mattilsynet kan kontrollere anleggene og hver måned må anlegg rapportere om lus og behandling. Dagens lusenivå er ikke noe problem for oppdrettsfisken, men for nærliggende villaks-stammer.

Ordstyrer Georg Fredrik Rieber-Mohn la vekt på betydningen av å ha en fiskeriminister med kompetanse om villaks og oppdrettslaks og betydningen av å balansere disse interessene.

Ifølge Rieber-Mohn har fangsten av villaks gått fra 2.000 tonn i 1980 til 595 tonn i 2009 og dette skyldes kombinasjonen av redusert fiske og lavere bestander. Han refererte også til Brennpunktprogrammet i NRK som hadde fokusert på økt fangst i elvene. Han mente dette skyldes bedre rapporteringer og andre forhold:

- Det skulle bare mangle at fangsten i el-

vene har økt, men hvis det skulle stått bra til, burde det økt mer.

Han la også vekt på at utvalget hadde ønsket et enda sterkere vern av villaksen, og at de ikke var fornøyd med det som ble oppnådd. Han mente systemet ble for fragmentert og heller ikke konkret nok i forhold til hva slags vern man trenger.

Forskerne har ordet. Tor Heggeberget fra Norsk Institutt for Naturforskning, NINA, la vekt på at det er naturlig med årlige svingninger i villaksstammen, og at det kan være vanskelig å si hva som skyldes menneskeskapte forhold. Både landbruk, industri, havbruk og energiutvinning er områder som kan true villaksen. Han nevnte rømming av oppdrettslaks om en særlig trussel mot villaksstammen. Både på grunn av spredning av sykdommer og utvanning av villaksens genetik. Tiltak må tilpasses riktig, det må basere seg på god forskning og det må være et klart lovverk i bunnen var hans budskap. Det drives et forskningsprosjekt som heter Miljø 2015 som bør gi mye verdifull kunnskap. Det kommer også en bok om forvaltningsrettet villaks-forskning i løpet av året 2010.

Torbjørn Forseth, seniorforsker NINA og leder fra Vitenskapelig råd for lakseforvaltning, trakk frem det viktige skillet mellom de som tar beslutninger og den vitenskapelige forskningen. I løpet av 2010 skal rådet avgi en årlig rapport som skal gi råd på bakgrunn av en samlet vurdering og rangering av trusselfaktorer mot villaksen. Han sa at flere steder erstattes i dag villaksen av blandingslaks på grunn av den store innblandingen fra rømt oppdrettslaks. Ved å se på Norges 450 laksebestander har man også sett at innsiget av villaks til Norge er kraftig redusert fra 1980-tallet. Han nevnte også betydningen av gytebestandsmål. Gytebestandsmål er det antall hunner som trengs for å fullrekruttere elva slik at maksimalt antall smolt forlater elva hvert år, for senere å returnere for gyting. Et slikt mål vil sikre overskuddsfiske. Det har vært en oppnåelse av gytebestandsmål i 180 vassdrag i 2005-2008. Forvaltning bør ifølge

DET SKULLE BARE MANGLE AT FANGSTEN I ELVENE HAR ØKT, MEN HVIS DET SKULLE STÅTT BRA TIL, BURDE DET ØKT MER.

GEORG FREDRIK RIEBER-MOHN

Forseth være et definert fiske av overskudd, basert på gytebestandsmål.

Asbjørn Vøllestad, professor ved UIO, pekte på at når det gjelder fangststatistikken er det viktig å merke seg at regelverk og rapporteringsvillighet vil spille inn på tallene. Det er derfor viktig å sammenligne de elvene som er nær hverandre. Elver som er nær hverandre korrelerer ofte med hverandre når man ser på laksestatistikken. Mange faktorer må fjernes for å se på effekten fra for eksempel inngrep (som utbygging). Da kan man se på laksefangst i forhold til spesifikke hendelser og ikke bare som normale svingninger. Fangststatistikk vil generelt ikke kunne forklare hva som skjer i enkeltelver, i enkelte år, eller som et mål på generelle tendenser i laksebestanden. Man må komme ned til enkeltfaktorer for å kunne bruke fangststatistikk for å kunne måle hva som skaper endringer i bestanden. Ifølge Vøllestad har man sett at forekomsten av oppdrettsanlegg i fjorden har en sterk negativ effekt på nærliggende lakseelver.

Lusa en stor trussel. Heidi Sørensen, statssekretær i miljøverndepartementet, ga en status angående regjeringens politikk på villaks-området. Politikken bygger på Villaks-utvalget sin utredning, og Norge har også et internasjonalt ansvar når det gjelder opprettholdelse av villaks-stammen. Noen av truslene mot villaksen dreier seg om trusler fra havbruksnæringen som rømming og spredning av sykdom/lakselus. Det har vært gjort mye mot lakselus, men dette er krevende og har krevd skippertak.

Vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskap er bakgrunnen for forvaltningen og man forvalter etter føre-var prinsippet. Det ses på samlet beskatning på et økosystem og selv om noen har gjort noe trenger ikke alle få lov. Det er opprettet nasjonale laksevassdrag, man har styrket samarbeid og tilsyn, og det er tiltak mot Gyrodactilus Salaris og sure vassdrag. Kontrollen med påvirkning fra oppdrett vil være et viktig område framover, ifølge Sørensen.

Ifølge Tor Atle Mo, seksjonsleder ved Veterinærinstituttet vet man i dag en del om Gyrodactilus og lakselus, mens man vet lite om mange andre infeksjoner, som for eksempel

PKD og Blodgatt. Når det gjelder Gyrodactilus er det en parasitt som har en dødelighet på 86 prosent hos lakseunger. Rotenonbehandling har vært den rådende behandlingsformen. Når det gjelder lakselus, har det i år vært et stort luseproblem og det har vært en diskusjon rundt hva som er et bærekraftig lusenivå. Smitten foregår ofte mellom laksefisk i merder, rømt laksefisk og ville laksefisk. Tiltak mot rømming er derfor viktig forebygging.

Rogn og melke i banken. Ifølge Ketil Skår ved Veterinærinstituttet er levende genbanker en nødvendighet for villaks-stammer. Det hentes ut rogn og melke fra vassdraget som lagres hos Veterinærinstituttet. Dette brukes ved gyroangrep hvor elva dør av rotenonbehandling og den genetiske stammen kan føres tilbake til vassdraget via genbanken. I dag har man 23 stammer i levende genbank og 6514 individer i sædbanken. Skår legger vekt på at genbanker kjøper tid for å finne løsninger på trusler mot villaksstammer, men at det ikke må bli noen sovepute.

Børre Pedersen, tidligere medlem i Villaks-utvalget, avsluttet innleggene ved å legge vekt på at norske villaksstammer bør forvaltes på bestandsnivå og ikke på artsnivå. Forvaltningen bør også bygge på byttefordelingsprinsippet, hvis man tar man noe fra noen skal man også gjøre det fra andre. Og forvaltningen bygger på føre-var prinsippet for å sikre at man tar vare på det biologiske mangfoldet.

Når det gjelder kystfisket så ønsker man et bærekraftig beskatningsregime, men svakheten med kystfisket er ifølge Pedersen at det fiskes på blandede bestander. De svake bestandene som skal tilbake i elvene kan da gå under og man mister mangfoldet av bestander. De svake bestandene må bestemme beskatningsregimene for fremtiden. Og ingen bestand skal høstes hvis det ikke er et overskudd å fiske av. Pedersen mener at man derfor bør fiske etter fastsatte kvoter også for sportsfiskere.

Avslutningsvis fastslo Rieber-Mohn at villaksen er i en truet situasjon, og at gode krefter må stå sammen for å bevare villaksen også i framtiden. På bakgrunn av Villaks-utvalget som ble ledet av Rieber-Mohn er det i dag opprettet 52 nasjonale laksevassdrag og 29 laksefjorder.

NASJONALT FAGSEMINAR OM RØMT OPPDRETTSFISK

Februar 2007 ga Riksadvokaten ØKOKRIM i oppdrag å etablere og lede en arbeidsgruppe som bl.a. skulle se nærmere på strafferettslige problemer og utfordringer knyttet til rømt oppdrettsfisk. Bakgrunnen var bl.a. at en forholdsvis stor andel av Fiskeridirektoratets anmeldelser mot foretak i oppdrettsnæringen var blitt henlagt, og det ble reist spørsmål om politiets etterforskning av sakstypen var tilfredsstillende.

I rapport fra 15. februar 2008 fremmet arbeidsgruppen flere forslag til tiltak for å bedre politiet og påtalemyndighetens innsats i saker som gjelder rømt oppdrettsfisk. Et av forslagene var å arrangere et seminar om rømt oppdrettsfisk.

I et brev fra 3. mars 2009 ba Riksadvokaten ØKOKRIM å arrangere et nasjonalt fagseminar i løpet av 2010 hvor representanter for aktuelle myndigheter samles for bl.a. å utveksle kunnskap og erfaring fra saksområdet. Dette følges nå opp med et fagseminar i Bergen fra 23.-25. november.

ØKOKRIM sin satsning på området har gitt oversikt over hvilke utfordringer etterforskning av straffbare forhold i akvakulturnæringen byr på. Disse erfaringene samt en del grunnleggende kunnskap om oppdrettsnæringen, ønsker vi å videreformidle. Representanter fra Riksadvokaten, ØKOKRIM og Fiskeridirektoratet vil i hovedsak stå for undervisningen.

Forelegg på 1,6 millioner for oljeutslipp. I

juni i år ila ØKOKRIM Statoil Norge AS og Ekeberg Oljelager DA forelegg på 800.000 kr. hver i forbindelse med overfylling av sisterne for lagring av oljeprodukter i anlegget på Sjørsøya i Oslo. Forelegget omfatter overtredelser av regler om sikkerhet i brann- og eksplosjonsvernloven og forskrifter til arbeidsmiljøloven (forskrift 20. april 1995 nr. 358 om arbeid i kontrollrom), samt overtredelse av forurensningsloven § 78.

Ved import av dieselprodukter fra tankskip til lagringsanlegget på Sjørsøya 13 juni 2009 hadde man ved anlegget ikke kontroll med hvilken tank dieselen ble importert til, og dieselen gikk inn på en tank som allerede inneholdt andre dieselprodukter. Det gikk flere alarmer ved anlegget, blant annet alarm for overfylling, men personellet i Ekeberg Oljelager DA slo av alarmene uten å undersøke årsaken, og oppdaget ikke overfyllingen. Gangveiene inne i anlegget ble oversvømt med ca 100 kubikkmeter oljeprodukter eller mer, før en detektor slo ut og førte til automatisk stans i anlegget. Hendelsen skyldtes blant annet at Statoil Norge AS og Ekeberg Oljelager DA hadde tilsidesatt en viktig sikkerhetsbarriere i datasystemet som overvåk-

Drivgarn til besvær. Bildet nedenfor er tatt under et drivgarnsbeslag i Nord-Trøndelag politidistrikt juni 2010. Aksjonen var et resultat av samarbeidet mellom politiet og Statens Naturoppsyn, her avbildes lensmann Tor Flasnes (høyre) og SNO-representant Andreas Johnsen (venstre). Det var et lite drivgarnsbeslag med en lenke på 2 garn, totalt 60 meter. Saken etterforskes.

ker importventilene, som derfor ikke viste korrekt posisjon for den aktuelle sisternen. Videre var aktsomheten ved alarmer svekket som følge av at det i en lengre periode hadde gått mye feilalarmer ved anlegget. Lagringsanlegget ved Sjørsøya er omfattet av forskrift 17. juni 2005 nr. 672 om tiltak for å forebygge og begrense konsekvensene av storulykker i virksomheter der farlige kjemikalier forekommer (storulykkeforskriften), og utilsiktede hendelser ved anlegget kan medføre alvorlige konsekvenser for mennesker, miljø og materielle verdier. Det aktuelle utslippet medførte ikke alvorlige konsekvenser utenfor anlegget. ØKORIM anser det likevel for skjerpene, at det dreier seg om overtredelse av viktige sikkerhetsbestemmelser ved et an-

legg som potensielt representerer en fare for storulykke, og ser derfor svært alvorlig på hendelsen. Statoil Norge AS har vedtatt forelegget, mens Ekeberg Oljelager DA har fått utsatt frist til å returnere forelegget, og det derfor i skrivende stund ikke er klart om de vil vedta eller ei.

Kuttet sele og kappet benet. Sunnhordland Sandblåsing AS lånte ut en frontlaster til Aker Stord AS i 2008 i forbindelse med at Aker trengte arbeidsutstyret til forflytning av sand på Eldarøyene i Stord kommune. Ved overlevering av frontlasteren forelå det mangler i forhold til de sikkerhetskomponenter som maskinen var utstyrt med. Frontlasteren var laget slik at den ikke kunne startes uten at sikkerhetsselen var festet og at setet var belastet med vekten av fører. Sikkerhetsselen var festet inntil førersete bak fører uten at denne lot seg åpne. Sikkerhetskomponenten knyttet til undersiden av setet var også defekt. Samlet sett medførte dette at fører av frontlasteren kunne føre maskinen uten sikkerhetssele, ei heller stoppet maskinen om han forlot setet under kjøring.

I forbindelse med bruk av frontlasteren på Aker Stord AS 11. september 2008 oppstod det

Foto: Steinar Johansen, for SNO

Foto: Politiet

Ellevill mårjakt

Miljøkoordinator i Nord-Trøndelag politidistrikt, politioverbetjent Nils Roger Duna, beskriver overfor Miljøkrim: – Bildet viser en felle av typen conniebear. Størrelsen tilsier at den er egnet for fangst mår og mink, men slik den var plassert er nok mår det mest relevante. Selvfølgelig vil også andre arter kunne gå i denne fellen, f.eks. ekorn og fugler, da den ikke vil fange selektivt grunnet plassering av fellen foran oppspikret åtekasse.

Viltlovgivningen m/forskrifter angir hvilke arter som er jaktbare, tidsrom de er jaktbare og hvilke metoder som kan benyttes. Mår er en av artene som tillates fanget med felle, men det forutsettes at det er innenfor lovlig jakt- og fangsttid, dvs. i perioden fra 1. november til 15. mars. Conniebear er en lovlig felletype, da den fanger med saksleslag – slår over både nakke og hals.

Andre forutsetninger for fangst av mår er oppnådd minstealder på 16 år (opplæringsfangst fra fylte 14 år), betalt jegeravgift, grunneiers tillatelse og at fangstredskapen er merket med navn, adresse og evt. telefonnummer.

Den aktuelle fellen ble beslaglagt da den sto oppsatt i fredningstid. Den var i tillegg umerket.

Nord-Trøndelag politidistrikt beslaglegger tidvis en del feller som det er knyttet ulovligheter til. De fleste av disse fellene er nok beregnet på større rovdyr som jerv og gaupe, samt kongeørn. Antall beslag og tips tyder på at dette er en økende utfordring.

56 SØKERE TIL EN 50 % BIOLOGI-STILLING PÅ MILJØTEAMET

En 50 % stilling i ett års vikariat som biolog på Miljøteamet ble utlyst i mai i år. Ved søknadsfristens utløp den 7. juni var det kommet inn hele 56 godt utdannede søkere. Alle hadde minimum mastergrad men også mange søkere hadde doktorgrad. Mange av søkerne hadde høy spisskompetanse og kom direkte fra universitets- og forskningsmiljøene og noen hadde et bredere fagfelt og erfaringsgrunnlag. I stillingen ble **Joachim Schjolden** ansatt 1. september 2010.

en feil med pedalen som styrer løftearmen på maskinen, slik at arbeidstaker ble kastet opp av føreriset med den følge at foten kom i klem mellom førerhuset og løftearmen. Arbeidstakeren måtte amputere høyre fot i leggnivå.

Både arbeidsgiver og utlåner ble bøtelagt for overtredelse av arbeidsmiljøloven med tilhørende forskrifter.

Arbeidsgiver ble straffet for at frontlasteren ikke hadde nødvendige verneinnretninger, manglende sertifisering av maskinen og at fører ikke hadde dokumentert sikkerhetsopplæring. Boten lød på kr 200.000,- og er vedtatt. Bedriften har i dag endret rutinene.

Utlåner ble ilagt en bot på kr 50.000,-, hvilket foretaket har vedtatt. Undertegnede og arbeidstilsynet lokalt er ikke kjent med at utlåner-/utleier er bøtelagt for brudd på aml. § 5-5 (1) tidligere. Saken fremstår som en påminnelse om at de som leier ut/låner ut arbeidsutstyr som ventelig vil bli brukt i virksomhet, har ansvar for at utstyret er konstruert og forsynt med verneinnretninger i samsvar med arbeidsmiljølovens krav.

Ved utmåling av bøtenes størrelse er det vektlagt i formildende retning at sakene er blitt gamle uten at foretakene er å laste.

Dyrt vann og avløp til hytta. Politimesteren i Søndre Buskerud politidistrikt har gitt et vann- og avløpsselskap 100.000 kroner i bot for overtredelse av plan- og bygningsloven § 110 første ledd nr 2 jf. § 93 første ledd bokstav a) om oppføring av anlegg og bokstav i) om vesentlig terrenginngrep uten tillatelse. Bakgrunnen er at selskapet høsten 2009 utførte grøfting av myr og etablering av vann- og avløpsanlegg til to

hytteeiendommer på søndre Blefjell i Flesberg kommune, til tross for at det ikke forelå nødvendig tillatelse til dette. Arbeidene ble utført i et landbruks-, natur- og friluftsområde sone 3.

En privatperson fikk bot på 30.000 kroner for brudd på motorferdselloven § 12 jf. § 3 om motorferdsel i utmark og vassdrag for kjøring med beltegående gravemaskin i forbindelse med arbeidene. Hans bot gjaldt også kjøring med en *all-terrain vehicle* (ATV) uten at den var meldt til registrering, påsatt lovlig kjennermerke og utferdiget vognkort for. Foreleggene er ikke vedtatt.

Registrering av kulturminner i kirkebygg.

Miljøkoordinatoren i Agder har tatt kontakt med Agder og Telemark bispedømmekontor med oppfordring til registrering av kunst og kulturminner som finnes i kirkene. Det er kjent at kirkene i Norge, foruten å være bevaringsverdige kulturbygg, også inneholder mengder gamle kulturskatter og også nyere kunstobjekter.

Det har vist seg over noen år å være en trend fra andre land i Europa at kirkene i større grad enn tidligere blir besøkt av personer som ulovlig tar ut verdifulle gjenstander fra såkalte «places of worship».

Som et ledd i å forebygge innbrudd og tyveri fra norske kirker adopteres ideen fra Agder og det anmodes om at Miljøkoordinatorene i samtlige politidistrikt inviterer til et tilsvarende samarbeid med sine lokale kirker

For politiet betyr en slik inventaroversikt en enklere og mer effektiv etterforskning av tyveri når de skulle inntreffe og forhåpentligvis også en forebyggende effekt mot at innbruddet og tyveriet ikke utføres.

Hjortejeger dømt etter turbofelling. En erfaren jeger fra Sunndal på Nordmøre ble av Nordmøre tingrett den 7 juni 2010 dømt for overtredelse av viltloven fordi han ca. kl 12.30 en høstdag i 2008 skjøt fem hjort i løpet av 19 sekunder. Dette ble ansett som inhuman jakt etter viltloven § 19. Om dette skriver bl.a. tingretten: «Retten ser det slik at bestemmelsen om human jakt i lovens § 19 og bestemmelsen i forskriftens § 27 bl.a. innebærer at jegeren skal sørge for at jakten blir utført på en slik måte at dyret som søkes felt, avlives så hurtig som mulig. Lovens § 19 innebærer også at jakten skal utøves slik at ikke andre vilt enn det som søkes felt, utsettes for fare for unødige lidelse.» Domfelte hadde filmet episoden og hevdet i retten at han så det første skuddet var et godt treff i bukken. Sakkyndig vitne professor Jon Martin Arnemo avgav forklaring i retten og retten la vekt på hans forklaring om at ingen jeger kan si med sikkerhet om dyret er dødelig truffet før dyret er undersøkt. Ingen jeger kan se om det er et hjerte eller dobbeltsidig lungetreff før dyret

slaktes, selv om treffet er innenfor det område hvor jegeren er trent opp til å treffe. Et hjortedyr som er truffet innenfor det område hvor jegeren skal treffe, kan leve lenge. Selv om dyret faller, kan det dersom det ikke er truffet i hjertet, lunge eller påført store skader på de store blodårene, reise seg for å løpe langt. Derfor mente Arnemo at før en skjøt et nytt dyr skulle en gå frem og sjekke dyret før jakt på nytt dyr startet. Jegeren ble idømt en bot på 8.000 kroner. En noe lav straff ikke minst når det noe overraskende ikke var påstått fradømmelse av rett til jakt. Jegeren har anket dommen.

Gamle skilt ingen unnskyldning. En mann som ble tatt i 15 knop i 5 knop-sone i Søgne i Vest-Agder anførte at det måtte få betydning at fartsgrenseskiltet på stedet ikke var byttet til ny type, slik nye forskrifter sier. De gamle skiltene er gule med svart skrift, mens de nye er hvite med en rød firkant rundt. Dette ble han ikke hørt med. Kristiansand tingrett slo i dommen i november i

fjor fast at fartsgrensen gjelder selv om skiltene ikke er byttet ut.

De nye skiltene er lettere å lese på avstand, og tiltalte anførte at han uansett ikke så grensen på det gamle skiltet. Tingretten kom til at han i så fall var uaktsom ut fra egne utsagn om at han har vært på ferie i området «siden han var en knyttneve stor» og at han har kjørt forbi området hvor skiltene står «tusenvise av ganger». Mannen ble derfor heller ikke hørt med at han var i unnskyldelig rettsvillfarelse.

Han ble heller ikke hørt med at et skilt inne på marinaen som angir at det er en 5 knops fartsgrense innenfor 50 meter fra land, innebærer en utømmende regulering av fartsgrensene på stedet. Retten uttaler:

«En aktsom båtfører har plikt til å være oppmerksom på skilt på sjøen.»

Straffen ble satt til 2.400 kroner i bot, subsidiært fengsel i 5 dager, i tråd med aktors påstand.

Den gamle skilttypen.

De nye skiltene. Foto: Politiet (begge bildene).

Interpolmøte – transport av elektronisk avfall

Brukte datamaskiner, monitorer, fjernsyn, tastaturer mv fra vår del av verden ender opp i Afrika eller Østen. Angivelig har de en fortsatt bruksverdi, men realiteten er at brorparten av dette EE-avfallet blir demontert på en helseskadelig måte for å ta ut metaller mv. Plast brennes og det er eksempler på at hele økosystemer og vannressurser er forgiftet og ødelagt som en konsekvens av denne ulovlige transporten av EE-avfall.

INTERPOL har gjennom mange år vært opp-tatt av transport av farlig avfall (tidligere kalt «waste tourism») og har i de siste årene hatt et eget prosjekt på EE-avfall. Tidligere har en undersøkt og fastslått at det er forbindelser

mellom ulovlig transport av EE-avfall og organisert kriminalitet.

INTERPOL avholdt den 25–27. mai 2010 et særskilt møte om EE-avfall i Alexandria, Virginia, USA. Møtet ble arrangert av EPA (Environmental Protection Agency i USA) og støttet økonomisk av miljømyndighetene i Sverige.

Første dag var åpen for representanter fra avfallsbransjen, sekretariatet for Baselkonvensjonen, NGO-er og andre med kompetanse og informasjon av interesse for håndhevingssiden. De følgende to dager var forbeholdt representanter fra miljømyndigheter og politi/påtale i medlemsland.

Mottakerne av EE-avfall var representert

gjennom et titalls land i Afrika samt Hong Kong og Vietnam. Den økonomiske støtten fra Sverige var en forutsetning for deltakelse fra flere av de afrikanske land. Deltakerne fra Afrika og Østen kunne fortelle at 75 % av det elektroniske utstyret som mottas ikke engang kan startes, slik at det er liten grunn til å fokusere på bruksverdi. Dette er reelt sett avfall. EE-avfall er for øvrig den type avfall som pr. i dag transporteres mest rundt om i verden. Det er billig å skipe EE-avfall til Østen fordi skipene etter å ha fraktet varer til Vesten i utgangspunktet går i ballast den veien.

For øvrig er det også et marked for informasjon som finnes på harddiskene i kasserte PC-er, slik at EE-avfall også omfatter et informasjonssikkerhetsaspekt. En slik harddisk kunne tidligere kjøpes for 20 dollar i Lagos, i dag er prisen 3–400 dollar pr. harddisk.

Arbeidsgruppen har innledet et samarbeid med Michigan State University og det arbeides for å formalisere dette samarbeidet.

Hovedfokus på møtet var at etterforskning av ulovlig transport av EE-avfall bør være tuftet på en etterretningsbasert angrepsvinkel. Storbritannia har arbeidet målrettet på en slik måte over noen tid nå og oppnår gode resultater. En avdekker flere faktisk ulovlige transporter av EE-avfall basert på godt etterretnings- og analysearbeid i forkant enn ved å bruke en mer stikkprøvebasert metode. Det krever imidlertid målrettet arbeid og ressurser til å hente inn informasjon og senere analysearbeid. Det vil være behov for samarbeid mellom myndigheter i eksport-, transitt- og importland av EE-avfall. Utveksling av informasjon må skje på en sikker måte og her anbefales det å bruke INTERPOLs NBC (National Central Bureau) i det enkelte land.

I etterkant av møte ønsker en å slutføre prosjektplanen for dette EE-avfallsprosjektet.

Arbeidsgruppen vil arbeide videre med å designe etterretningsplattformen og dessuten organisere finansiell og annen type støtte for å få engasjert analytikere slik at en kan etablere et analyseteam hos INTERPOL.

Faunakriminalitet er forbrytelse mot naturmangfoldet

AV FAGLEDER **ARNODD HÅPNES**, NORGES NATURVERNFORBUND

Lovbrudd og overgrep mot dyr, planter og natur har rettmessig fått mer og mer oppmerksomhet. For noen tiår siden var fokus på utenlandske fuglerøvere og da særlig egg og ungefangst av rovfugler. De senere årene er innsatsen for å bekjempe faunakriminalitet økt betydelig og saksområdene er kraftig utvidet. Det er Naturvernforbundet glade for. Men det er fremdeles et stort behov for ytterligere kraftinnsats for å komme ulovligheter til livs.

Kan et naturmangfoldår snu trenden? 2010 er Det internasjonale naturmangfoldåret. Innen 2010 skulle utryddelsen av arter stanse. Sammen med en rekke andre land har Norge lovet å stanse tapet av arter. Likevel hogges det fortsatt i verneverdige og artsrike gammelskoger. Hvert år fanges det tonnevis av rødlistede fiskearter og rømming, lus og forurensing fra oppdrettsanlegg fortsetter å true villfisk og fjordøkosystemer. Sårbar kyst- og fjellnatur må vike for hyttebyer, hoteller, veier og kraftlinjer. Utbyggingen av kraftverk i sårbar vassdragsnatur er tilsynelatende ikke over og lovlig og ulovlig skyting av true rovdyr er betydelig.

Naturvernforbundet har kjempet for norsk natur i snart hundre år. Nå har vi også fått et nytt, viktig våpen i kampen mot utryddelsen – Naturmangfoldloven. Den inneholder en rekke nye bestemmelser som skal forandre måten vi behandler naturen på. Når loven nå tas i bruk, har miljøbevegelsen en viktig rolle i å tale naturens sak mot mange ulike sektorinteresser og mot både lovlige og ulovlige inngrep.

Å miste natur handler ikke bare om å miste vakre blomster, storslåtte tuområder og flotte dyr. Det er verre. Vi risikerer å miste goder vi tar for gitt – rent vann, ren luft, ren jord som kan gi oss trygg matproduksjon, planter som kan brukes til medisiner og materialer og rekreasjonsområder. Tjenester som naturen gir oss helt gratis – hver dag. For å kunne gi oss disse godene, må det være et mangfold i naturen og naturen må være velfungerende.

Overfor naturen har vi heller ingen angrefrist. Den naturen vi ødelegger, de plantene eller dyrene som dør ut, blir borte for alltid. Hver sommerfugl, hver planteart, om det er ulv, fjellrev eller dragehodeglansbilde, – alle hører de til. Å ta vare på naturrikdommen er et ansvar alle har. Vi kan ikke kjøpe oss fri eller få noen andre til å gjøre jobben for oss.

Trusler mot naturen. I «Norsk Rødliste» fra 2006 ble vel 18.500 arter vurdert. Hele 3.886 av dem havnet på rødlisten. Det betyr at hver femte art som er vurdert er rødlistet. Over tusen av dem er kritisk eller sterkt truet. Mange av dem er velkjente, med en ufravikelig plass i norsk natur, kultur og historie: bjørn, kysttorsk, ål, lomvi, jerv og hubro. De trenger umiddelbar hjelp, både gjennom konkrete tiltak og ved å sikre leveområdene deres.

Nå finnes det også mange arter som ikke er vurdert. Cirka 40.000 arter er registrert i Norge, og man regner med at det finnes ytterligere 20.000 som ennå ikke er kartlagt. Det er rimelig å anta at mange av dem også hører hjemme på rødlisten. Det reelle antall truede arter i Norge er derfor trolig langt høyere enn hva dagens tall viser. For noe natur og noen arter er faunakriminalitet en av de største truslene.

Giftbruk og svartfiske. Naturvernforbundet engasjerer seg i en rekke faunakrimsaker. Dette omfatter giftutslipp i vassdrag og fjorder, krypskyting av freda rovdyr, ulovlig hummerfangst, laks- og torskerømming fra havbruksanlegg, ulovligheter innenfor fiske, motorferdsel, veibygging og hogst, giftsprøyting av true planter (for eksempel myrflangresaken i Lier) osv. Ofte representerer dette alvorlig kriminalitet som er planlagte og gjennomtenkte aktiviteter satt i system, eller det

bestemmelsene, de benytter ulovlig utstyr, fangster utover fastsatte kvotebestemmelser eller uten gyldig kort eller lisens. Funn av et råttent ulvekadaver eller noen giftsprøyta og døde orkideer på ei myr vitner bare om at noen har ansett denne naturen å være så mye til hinder for egen vinnings skyld at de tydeligvis har tatt saken i egne hender. I rovdyrdiskusjonene har enkelte aktører, både privatpersoner, organisasjoner og politikere, med offentlige forvaltningsverv, gått så langt at de har uttalt sympati og forståelse for krypskyting. Enkelte går så langt at de aksepterer krypskyting som et virkemiddel.

Frivillige organisasjoner, politi og miljømyndigheter har de siste årene bidratt til økt fokuset på disse problemene. Fremdeles er det få domsfellinger knyttet til alvorlig faunakriminalitet. Delvis fordi det i mange tilfeller er vanskelig eller svært ressurskrevende å få tilfredsstillende bevisførsel. Derfor er det viktig med enda mer kunnskap og ressurser i kampen mot svineriet.

Krypskyting av rovdyr. Forskning viser at enhver ulv som dør i Sør-Skandinavia drepes ved ulovlig jakt. Det er også krypskyting av andre true rovdyr. Nylig er flere personer dømt for krypskyting av bjørn i Trysil. Giftåter som dreper vilkårlig er funnet flere steder. Også fotsaker

ENKELTE GÅR SÅ LANGT AT DE AKSEPTERER KRYPSKYTING SOM ET VIRKEMIDDEL.

skjer som følge av en «kalkulert risiko». Tilfellene er mange og grove, dommene er alt for få.

Det forekommer brudd på jakt- og fiskereglene, ved at folk ikke overholder minstemåls-

brukes. I praksis slipper de aller fleste krypskytterne unna. Hvis de tas blir de ofte forsvart av sambygdingene og utgifter/bøter dekkes ofte av beitenæringen. Dette kan oppfattes som direkte

og indirekte støtte til alvorlig miljøkriminalitet.

Krypskyting er en kritisk faktor for de sårbare bestandene av våre freda rovdyr. Derfor må både involverte næringsaktører, politikere og bygdefolk ta tak i problemene, for støtte til faunakriminalitet kan ingen være bekjent av! De fleste tar heldigvis sterk avstand fra krypskyting men sentrale personer i flere næringsorganisasjoner har uttalt at de har forståelse for at krypskyting forekommer. Slike holdninger bidrar til at ulovligheter blir ufarliggjort og enkelte miljøer kan se dette som en oppfordring til ulovligheter. Det vanskeliggjør bekjempelsen av ondet og kan bidra til å dempe graden av alvorlighet eller forståelsen av denne. Det kan i neste omgang bidra til å senke terskelen ytterligere for de som bedriver slike aktiviteter.

Ulovligheter forvansker også forvaltningen og må bety at lovlig fellingstillatelser må reduseres betydelig i tråd med den nye naturmangfoldlovens føre-var-prinsipp.

Ulovlig hummer smaker vondt! Hummerbestanden er på et kritisk lavmål. Årsak er overbeskatning, og dette utgjøres i dag hovedsakelig av ulovlig fangst av hummer i fredningstida. Ulovlig fangst utføres både av privatpersoner som tar seg noen sommermiddager og av næringsaktører som selger ulovlig fangsta hummer, gjerne svart. Naturvernforbundet har i flere år hatt en feltkampanje for å synliggjøre hvor omfattende ulovlig fangst av hummer er. Vi har avdekket mengder med redskap som settes med umerket line fra land, garn som settes over lang tid slik at råtnende fisk fungerer som åte for hummer og krabbe (spøkelsesgarn), agnete ruser og teiner i fredningstida samt garn, ruser og teiner som i fredningstida settes ulovlig og for grunt på kjente hummerplasser.

All fangst av hummer er som kjent ulovlig dersom det ikke skjer med godkjent teine i hummersesongen i oktober til ut desember. Hummer fanget utenfor fangsttid skal alltid slippes ut på stedet, og å oppbevare, omsette eller bruke tjuvfangstet hummer er straffbart. For å fange opp dette ulovlige fisket, er det effektivt å beslaglegge og destruere utstyr og samtidig anmelde og gi klekkelige bøter når gjerningspersoner kan identifiseres.

Ulovlig fangst truer den rødlistede hummeren og vanskeliggjør nødvendig gjenoppbygging av bestanden. Naturvernforbundet har arrangert seminar med et tydelig budskap til alle hummerkriminelle om at de ikke skal føle seg trygge. Vi ser to grupper hummerkriminelle. Den første gruppen er de som ikke har satt seg inn i reglene og fisker hummer ulovlig uten å helt vite det. Den andre gruppen kjenner reglene godt, men bryr seg ikke om dem og er

notoriske hummerkriminelle. Men begge deler er like ulovlig. Det er derfor behov for bedre formidling av reglene i tillegg til mer oppsyn.

Naturvernforbundet samarbeider tett med Kystvakt, politi, SNO og skjærgårdstjenesten i vårt feltarbeid med ulovlig hummerfiske. Når vi avdekker mulige ulovligheter meldes dette videre til lokale myndigheter som kan følge opp saken. Vi har også laget en egen tipsside på nett (<http://hummer.vogelsang.no/>). Der kan folk legge inn informasjon om mulige ulovligheter, og tipsene viderebringer vi til politiet for videre oppfølging. Naturvernforbundet har svært gode erfaringer med denne måten å arbeide på, og vi ser at vårt arbeid gir positive resultater. Det er i sommer færre ulovlige redskaper å finne i vårt hovedfeltområde etter flere år med beslag og medieutspill om ulovlighetene. Det betyr at de som ubevisst har gjort noe ulovlig har satt seg bedre inn i regelverket og at det er færre som tør å ta sjansen på å fangste ulovlig. Dette er resultat av et nært samarbeid mellom Naturvernforbundet og oppsyn/politimyndighet som vi mener er en meget konstruktiv måte å arbeide på. Politiets sommeraksjon har også blitt godt synlig i media, noe som bidrar preventivt. Men det gjøres også i år mange beslag og anmeldelser og det er viktig å videreføre arbeidet også i årene framover.

BÅDE REGJERINGEN
OG ORGANISASJONENE
I FISKERINÆRINGEN MÅ TA
OMFANGET AV SVART FISKE
MYE MER PÅ ALVOR.

Svart fiske – internasjonal organisert kriminalitet. Dette er et økonomisk svært omfattende problem som også er knyttet til annen, tung organisert kriminalitet. På oppdrag fra Fiskeridepartementet har Naturvernforbundet nå dokumentert hvordan den internasjonale omsetningen av ulovlig fanget fisk er utenfor kontroll. Det dreier seg om enorme kvanta, ikke minst fra Barentshavet. De siste årene er det omsatt ulovlig fanget fisk fra Barentshavet for titalls milliarder kroner. De systemene man har for kontroll av ulovlig fiske er i liten grad i stand til å identifisere og straffeforfølge bakmennene i slik handel.

Tradisjonell kontroll er nødvendig. I tillegg må nettverkene og metodene bak avsløres gjennom avanserte etterforskningsmetoder som blant annet brukes i forbindelse med annen internasjonal, organisert, økonomisk kriminalitet. Naturvernforbundet mener at både regjeringen og organisasjonene i fiskerinærin-

gen må ta omfanget av svart fiske mye mer på alvor. Arbeidet viser at det er snakk om grenseoverskridende nettverk som handler med fisk, både lovlig og ulovlig. På grunn av de siste års nye kontrollrutiner i Europa så er det umulig å omsette svart fisk uten at et omfattende nettverk er på plass. Verken russiske fiskere, eller kinesiske filet-anlegg kan gjøre dette alene, og mye tyder på at handelen i realiteten kontrolleres av vesteuropeere.

Trolig er trading-selskaper involvert i omsetningen av fisk fra Barentshavet og de er registrert i skatteparadiser som Seychellene og Jomfruøyene. Organisasjonene i fiskerinæringa i Norge kan bidra til å gjøre det lettere å holde oversikt over kvoterettigheter, fangst og omsetning ved å vedta etiske retningslinjer for sine medlemsbedrifter. Derfor bør Norges Fiskerilag, Fiskebåtredernes Forbund og Fiskeri og Havbruksnærings Landsforening vedta retningslinjer som sørger for at deres medlemmer unngår å involvere seg med selskaper i skatteparadiser verken ved kvotekjøp og kvoteleie og ved salg, kjøp og transport av fisk. Det vil være et viktig bidrag til å gjøre omsetningen av fisk fra Barentshavet mer oversiktlig.

Svart fiske er både økonomisk kriminalitet og faunakriminalitet. Svart fiske forvansker forvaltning av kvoter og lovlig fangst og kan ha stor negativ innvirkning på sårbare bestander og trua arter. Naturvernforbundet mener at myndighetene snarest må etablere et fiskerikripos som skal ta tak i disse problemene. Fiskeri- og Kystdepartementet har signalisert at dette skal igangsettes, men dessverre er dette foreløpig kun ord og lite konkret handling.

Rømt oppdrettsfisk truer villfisk. Til tross for pålegg og forsikringer om nye tiltak for å motvirke rømming, dokumenteres det stadig at betydelige mengder av torsk og laks rømmer fra anlegg langs hele kysten. Dette kan ofte være alvorlig miljøkriminalitet og Naturvernforbundet har flere ganger gått til anmeldelse av konkrete saker. Ingen kjenner omfanget av alle rømmingene, men i 2008 ble det registrert rømming av 257.000 torsk. Til sammenlikning ble det registrert 112.000 rømte oppdrettslaks.

Det er all grunn til å ta dette på alvor. I lys av planene om en tredobling av nåværende produksjon, vil tallet for rømt torsk kunne øke dramatisk dersom ikke rømmingen bringes under kontroll. Som med laksen er det store genetiske variasjoner mellom lokale torskestammer. Oppdrettsyngel som transporteres på kryss og tvers langs kysten representerer alvorlige smittetrusler når de rømmer og blander seg med lokal villfisk. Rømt oppdrettsfisk er et stort problem for villfisk og fjordøkosystemene våre,

et av flere omfattende problemer som havbruksnæringen påfører naturmiljøet. Havbruksnæringen har i dag ikke kontroll på rømmingen og det må snarest iverksettes ambisiøse tiltak som virker og gir null rømming.

Behov for bredere samarbeid. Det er et overordna samfunnsansvar å ta faunakrim mer alvorlig. Noen enkeltsaker avdekkes av frivillige organisasjoner eller enkeltpersoner. Bekjempelse av dette krever imidlertid langt bedre sikkerhetssystemer i forvaltningen og mere ressurser til oppsyn/politi. Det ville også vært en stor fordel om frivillige organisasjoner kunne få opplæring i hvordan man skal gå fram når det er mistanke om eller

sterke indiserer på at faunakriminalitet er utøvd. Elementær kunnskap om hvordan sikre bevis, hvordan ikke ødelegge et åsted, hvem som skal kontaktes etc. vil ofte kunne være avgjørende for å kunne få domfellelse i saker.

Naturvernforbundet har hatt et meget godt og konstruktivt samarbeid med oppsyn/kystvakt/politi blant annet i forbindelse med vår flerårige kampanje mot ulovlig hummerfangst/ulovlige redskaper. Disse erfaringene kan være nyttige å ta med også inn i andre saksfelt. Det er et behov for at påtalemyndighet samarbeider mer aktivt med frivillige organisasjoner siden vi ofte har mange folk ute i felt med førstehåndsinformasjon og kunnskap om saker. Våre

folk vil mer enn gjerne bidra til å øke oppklaringsraten i faunakrim-saker. Det er også nødvendig med økt fokus på holdningsskapende arbeid, der faunakrim må tas like alvorlig som annen kriminalitet. Også her kan frivillige organisasjoner gjøre en betydelig innsats for å videreformidle nødvendig kompetanse. Det er holdninger i enkelte miljøer som aksepterer ulovlig forlystelseskjøring med snøskuter eller organisert krypskyting av rovdyr. Derfor trengs det en ekstra innsats for å få bukt med faunakriminalitet og her må alle gode krefter jobbe sammen.

LESERINNLEGG

Lagdommer, Agder lagmannsrett,

Rune Bård Hansen:

Tafatt politi mot forsøpling. Tønsbergs blad har i det siste prisverdig nok satt fokus på forsøpling av våre nærområder. Problemet er økende, noe enhver som har øynene med seg på tur fort blir klar over.

Mandag 7. juni rapporterte avisen om forsøpling i et skogholt i Stokke. En rekke gjenstander, blant annet to kjøleskap og en mikro-

bølgeovn, var kastet i naturen. Ut fra bildene i avisen så dette ut som et forholdsvis alvorlig tilfelle av forsøpling. Dette er straffbart. Forurensningsloven § 79 slår fast at tømning av avfall slik at det kan virke skjemmende eller være til skade eller ulempe for miljøet, straffes med bøter og/eller fengsel inntil 3 måneder.

Forsøpling er et kriminalitetsområde der den preventive effekten av straffeforfølgning er særlig viktig. Risikoen for å bli tatt «på fersk

gjerning» er forholdsvis liten. Det er derfor av stor betydning at politiet signaliserer en offensiv holdning og foretar grundig etterforskning av så vidt grove tilfeller som det i Stokke. Det er dessverre et kjent fenomen at forsøpling fort griper om seg, der det allerede ligger avfall, er det liksom ikke så ille å kaste litt til.

Dette er en typisk «bit for bit»-problematikk: Den enkelte kastede gjenstand er kanskje ikke så mye å skrike opp om, men – hvis det ikke reageres med hurtig opprydding og andre tiltak – kan snart forsøplingen innebære en kraftig forringelse av våre vakre nærområder. Jeg er dessverre redd for at denne utviklingen er godt i gang. For få dager siden rapporterte Tønsberg Blad om en rekke tilfeller av ulovlig avfallsdumping i Tønsberg og nabokommunene. Villfyllingene blir stadig flere; i går kveld var en gammel seng med to utslitte madrasser en ny «attraksjon» ved Greveskogen idrettsbane.

Det var derfor forstemmende å lese kommentarene til politiinspektør Ole Bjørn Sakrisvold i Tønsbergs blad. Han uttaler «i utgangspunktet prioriterer vi ikke denne type saker høyt, men det kommer an på om vi har å gjøre med miljøfarlig avfall. Dessuten forsøker vi å følge opp hvis gjerningspersonen er kjent.» Sakrisvold uttaler videre at i Stokke-saken vil en eventuell bot trolig bli høyere enn minimums-satsen på 2.000 kroner.

Dette er alt for tafatt holdning! Avfall i slike

Forsøpling i et skogholt i Stokke, sommeren 2010. Foto: Politiet

– Hvis det ikke reageres med hurtig opprydding og andre tiltak, kan snart forsøplingen innebære en kraftig forringelse av naturen. Foto: Politiet

mengder som i denne saken, vil alltid virke skjemmende og være til skade og ulempe for miljøet. Deler av avfallet var dessuten gjenstander som har særdeles lang nedbrygningstid og som antagelig også inneholder miljøfarlige stoffer. Sakrisvold burde gjort det klinkende klart at politiet vil etterforske saken og herunder gjennomgå søppelhaugen med tanke på å finne spor etter miljøsvinet som står bak. Han burde også ha understreket at gjerningspersonen kan vente seg en kraftig reaksjon hvis politiet lykkes i sitt arbeid med å etterspore ham eller henne. En bot som «trolig blir høyere enn 2.000 kroner», vil være alt for mild reaksjon.

En konsekvent holdning fra politiet vil få andre med forsøplingsplaner til å tenke seg om to ganger. Med sine uttalelser i Tønsberg blad har dessverre politiet forspilt en fin mulighet til preventivt arbeid på et viktig område. Sakrisvolds uttalelser var nærmest en beskjed til potensielle forsøplere om at de neppe risikerer straff, og at de dermed temmelig risikofritt kan fortsette å kaste sitt avfall i naturen til skade og ulempe for mennesker og miljø.

Rune Bård Hansens innlegg sto på trykk i Tønsberg blad i juni 2010.

Politiinspektør Ole Bjørn Sakrisvold, Vestfold politidistrikt, sier i en kommentar til Miljøkrim:

– Vestfold politidistrikt er enig i at forsøpling av nærområdene er et miljøproblem. Min kommentar var ment generell og skulle omfatte alt, fra de som kastet papir på gaten hvor 2.000 kroner er standardbot, til de mer alvorlige sakene. Denne konkrete saken blir etterforsket ved Stokke lensmannskontor og det er tatt avhør i saken. Den er ikke påtalemessig avgjort per dags dato, men ved bevis for straffbart forhold vil boten som an-

gitt til Tønsberg blad bli høyere enn 2.000 kroner. Jeg vedstår meg at når jeg skal prioritere saker blant en rekke andre alvorlige forhold, vil miljøproblemet med «villfyllinger» komme noe ned på listen. Som det fremgår av artikkelen vil alvorlig og gjentatt miljøkriminalitet og kriminalitet mot sårbare arter og miljø bli prioritert.

Politiinspektør, Ingunn Mansås Kjørstad:

Politidirektoratet: Politiets miljøkoordinator – er det noen utvikling?

I forrige Miljøkrim var miljøkoordinatorrollen tema, og da med fokus på den store variasjonen de forskjellige distriktene har på stillingsprosenten. Det ble påpekt at en lav stillingsprosent vil kunne føre til at kompetente medarbeidere ikke påtar seg rollen og/eller at miljøkoordinatoren ikke får anledning til å følge opp det ansvaret som er pålagt etter Politidirektoratets Miljørundskriv (2008/008).

I Miljørundskrivet fremkommer det at det skal være en miljøkoordinator i hvert politidistrikt. Miljøkoordinatoren skal være politimesterens nærmeste rådgiver i miljøspørsmål. Han er pålagt å arrangere Fylkesmiljøforum sammen med politimesteren, være rådgiver i større og/eller prinsipielle miljø saker, ha oversikt over distriktets miljø saker og sørge for at det til enhver tid foreligger grundige trusselvurderinger i form av ajourførte miljøanalyser. Oppgavene er ikke små, særlig med tanke på hvor omfangsrikt miljøfaget er. Politidirektoratet har utferdiget Miljørundskrivet for å signalisere hvilken plass og prioritering miljøkoordinatoren skal ha i distriktet.

I artikkelen påpekes at ledelsens prioritering er avgjørende for miljøkoordinators stillingsprosent. Videre fremgår at «det blir den enkelte miljøkoordinators kamp mot ledelsen i

det enkelte distrikt som blir utslagsgivende for miljøtjenesten». Fra mitt ståsted har miljøkoordinatoren en sentral rolle i forhold til distriktets ledelse som rådgiver i miljøspørsmålet. Personlig engasjement er viktig for å kunne gjennomføre jobben.

Sentralt i rådgiverrollen blir å gi distriktet tilstrekkelig informasjon om miljøtilstanden, slik at faget får sin riktige prioritering. Arbeidet bør utføres sammen med ledelsen, og ikke mot. I Politidirektoratets nasjonale strategi for etterretning og analyse fra 2007 sies det at «strategiske analyser av kriminalitetsbildet i et politidistrikt vil gi et godt grunnlag for å utarbeide lokale virksomhetsplaner med prioriteringer, mål og strategier». I etterretnings- og analysestrategien er det lagt opp til at alle distrikter skal ha egne funksjoner som kan bidra med disse analysene, og det er viktig at miljøkoordinatoren bistår med tilstrekkelig informasjon slik at miljøfeltet blir synliggjort. Kildematerialet kan blant annet innhentes hos våre samarbeidspartnere, som for eksempel fylkesmennene og Statens naturoppsyn. På denne måten vil ledelsen kunne prioritere ut fra solid kunnskap.

De fleste miljø saker har opprinnelse i andre fagfelt, og miljøkoordinatoren er viktig for å videreutvikle gode samarbeidsrutiner med offentlige kontrollorgan og andre profesjonelle anmeldere. For å utnytte ressursene og kompetansen disse besitter, kan koordinatoren skape nettverk som forenkler kontakten. De bør ha en sentral rolle som kontaktpunkt mellom politiet og forvaltning. Dette vil kunne danne grunnlag for en bedre samordnet innsats mot miljøkriminalitet, og styrke fagfeltets betydning i distriktet.

Se miljøkoordinator Steinar Sunde, Agder politidistrikt, sitt innlegg i Miljøkrim 1/2010 s 29.

Etterforskning og påtale i saker etter plan- og bygningsloven

Hvordan skal man angripe en sak om mulig ulovlig bygging? Hvilke dokumenter bør innhentes? Hvordan bør fotomappa se ut? Hvem bør avhøres?

AV KST STATSADVOKAT **TARJEI ISTAD**, ØKOKRIM. ILLUSTRASJONSFOTO: **POLITIET**

Det er riktig som det ofte sies; plan- og bygningsloven er en av våre viktigste miljølover. Den gir kommunene anledning til – og ansvar for – å forvalte arealene til vårt felles beste. En klok utbygging i samsvar med lovens krav og nasjonale retningslinjer sikrer allmennheten tilgang til skog, fjell, åpne bymiljøer og ikke minst det stykke land som er under størst press – kysten.

Det er derfor viktig at politi og påtalemyndighet gjør godt arbeid når kommunene går til det skritt å politianmelde en sak etter plan- og bygningsloven, selvsagt også av hensyn til den som er anmeldt.

I denne artikkelen vil jeg forsøke å gi noen råd om hvordan man kan etterforske og påtaleavgjøre disse sakene.

En sak blir til – hva mener kommunen? Både gammel og ny plan- og bygningslov pålegger kommunen en plikt til å håndheve plan- og bygningslovgivningen, herunder følge opp ulovligheter. Dette ansvaret innebærer at en straffesak

etter plan- og bygningsloven gjerne begynner med en anmeldelse fra kommunen, selv om påtalen er ubetinget offentlig. Starter saken med anmeldelse fra andre, for eksempel naboer eller miljøvernorganisasjoner, bør politiet uansett tidlig klarlegge kommunens standpunkt til tiltaket. En sak er normalt mindre alvorlig om kommunen ikke ser noe problematisk med tiltaket. Det er likevel et viktig prinsipp at det skal søkes, for plan- og bygningsmyndighetene skal kunne føre kontroll med arealutnyttelsen, se artikkelen *Når er byggesak straffesak?*, av statsadvokat Bjørn O. Aspelund, Miljøkrim 1/2009.

Hvor skal man begynne? Et hovedbudskap i denne artikkelen er at saker etter plan- og bygningsloven – og de fleste miljø saker ellers – ikke er veldig annerledes å etterforske og påtaleavgjøre enn mer dagligdagse saker om trafikk, vold, vinning osv. Det er et «åsted» å dokumentere og kartlegge og en tiltakshaver (for eksempel hytteeier), en eller flere entreprenører og kanskje

noen naboer og en saksbehandler å avhøre.

Det som nok kan gjøre sakene litt tunge å ta fatt på, er at det for juristen er ukjent regelverk, og for etterforskeren en av og til tykk bunke sakspapirer å komme gjennom. Papirbunken er imidlertid et resultat av at disse sakene normalt er godt utredet av kommunen før det kommer til anmeldelse. Faktum er med andre ord gjerne langt på vei kartlagt, noe som gir politiet et godt utgangspunkt.

Dessverre ser man litt for ofte at kommunen – som normalt er anmelder – ikke legger nok i selve anmeldelsen, men overlater til politiet å finne frem til ulovlighetene i saksdokumentene. Jeg gjentar derfor en oppfordring til kommunen: Ta jobben med å redegjøre for hvert enkelt tiltak opp mot bevis og regelverk når det først inngis anmeldelse. Den jobben er som regel egentlig allerede gjort i saksfremstillinger til byggesaksutvalget, men det er til stor hjelp for politiet om dette sammenfattes også i selve anmeldelsen. Dersom det ikke er gjort, vil jeg

råde politiet til å begynne etterforskningen med å be om en slik redegjørelse fra kommunen.

Et møte med kommunen i innledningsfasen kan også være nyttig i litt større saker. I den forbindelse kan man også gjennomgå saksdo-

forskningen, slik at lokale etterforskere vet mer om hva de skal spørre om i avhør osv. I Agder politidistrikt har man god erfaring med slik bruk av arbeidssiktelse. Det er viktig at juristen sender saken tilbake til etterforsker omgående, slik at saken ikke får liggetid.

DET KAN VÆRE LURT Å ANMODE DISTRIKTETS MILJØJURIST OM Å LAGE EN ARBEIDSSIKTELSE MED EN GANG.

kumentene hos kommunen, for å sikre at det ikke ligger noe der som bør være med i påtalevurderingen. Følgende dokumenter bør alltid innhentes:

- Søknad om byggetillatelse (også tegninger som følger søknaden)
- Svar på søknad om byggetillatelse (også tegninger som følger tillatelsen)
- Eventuelle vedtak fra fylkesmannen
- Kommuneplanens arealdel (kart og bestemmelser) i original
- Eventuell reguleringsplan (kart og bestemmelser) i original
- Søknader om ansvarsrett fra entreprenører og kommunens svar på disse

Arbeidssiktelse. Det kan være lurt å anmode i politidistriktets miljøjurist om å lage en arbeidssiktelse med en gang. Det gir retning til etter-

Fotomappe. Selv om kommunen har tatt bilder av den kunstige sandstranden, det rasmusikre boligkomplekset eller tilbygget for nær naboens grense, bør politiet selv dokumentere stedet om det ikke er for sent. En god fotomappe er pedagogisk og kan hindre unødige tvistepunkter, også om man i eventuell hovedforhandling drar på befaring. I fotomappa bør følgende komme frem/være med:

- Tiltaket må måles opp. På kysten må det i tillegg fastslås om tiltaket er innenfor 100-metersbeltet (100 meter fra strandlinjen målt i horisontalplanet ved alminnelig høyvann).
- Plassering i terrenget; tiltaket bør markeres på 1) oversiktsbilde og 2) planverk. Det kan være hensiktsmessig å begynne med et oversiktskart som plasseres eiendommen i området.
- Det bør tas foto fra ulike vinkler, uten at det gjøres for omfangsrikt.
- Eventuelle foto av området fra før tiltaket bør være med. Kommunen kan ofte fremskaffe det. Det må opplyses om hvem som har tatt bildene og når.
- Alle foto må dateres.
- Film og flyfotoer illustrerende.

Hvem bør avhøres? Personer som bør vurderes avhørt er:

- Tiltakshaver
- Entreprenører som er knyttet til antatt ulovlighet, herunder ansatte
- Ansvarlig søker
- Ansvarlig prosjekterende
- Ansvarlig kontrollerende
- Naboer

Dersom det kan se ut til å være ulike oppfatninger om ansvarsforhold, hvem som har sagt hva mv, kan det – om ressursene strekker til – være lurt å ta parallellavhør av noen, for eksempel leder og ansatte i firmaet som har utført jobben.

Det er viktig at det kommer frem hvem som har gjort hva av arbeider på hvem sin anvisning, og når arbeidene er gjort. Foreldelsesfristen for tiltak utført før 1. juli 2010 er to år (disse følger plan- og bygningsloven av 1985). Saker etter ny plan- og bygning foreldes etter ØKO-KRIMs syn etter fem år, se nærmere Aud Ingvild Sletteemoens *Foreldelse av saker om miljøkriminalitet*, *Miljøkrim 3/2009*, s 16. Fristen løper fra tiltaket er ferdig oppført, men frist for bruk av ulovlig tiltak begynner først når bruken (eventuelt) stanser.

Hvem som bør avhøres, herunder hvilken status de skal ha (mistenkt/vitne) henger for øvrig tett sammen med plan- og bygningslovens fordeling av ansvar, se lovens kapittel 23. Ansvarlig søker, som ofte er et arkitektkontor, skal etter § 23-4 sikre at kommunen får riktige og fullstendige opplysninger når den skal

ta stilling til søknaden for tiltaket. I tillegg skal hun/han som bindeledd til kommunen sørge for at alle ansvarsposisjoner er belagt, samt koordinere og avslutte prosessen. Fra § 23-5 til § 23-6 angir egne ansvarlige for at prosjektering og utføring skjer i samsvar med tillatelse, lov og forskrift. Bestemmelsen om ansvar for utførende er viktig, for den gjør det klart at den som snekrer, graver, sprenger mv. ikke bare kan vise til at andre skulle stå for «papirarbeidet». En aktsom entreprenør må sette seg inn i prosjekteringsmaterialet for den delen av arbeidet som hun/han skal utføre, og i nødvendig utstrekning vurdere dette opp mot byggetillatelsen. Endelig skal det være en ansvarlig for kontroll av både prosjektering og utførelse, jf. § 23-7. Når noe er bygget i strid med tillatelse mv, vil et naturlig utgangspunkt for etterforskningen være å finne ut hvor det i denne rekken av ansvarlige eventuelt har sviktet.

Få lover har så klar fordeling av ansvar som den nye plan- og bygningsloven. Klare ansvarslinjer bør gjøre det lettere å plassere eventuelt straffansvar. For alle ansvarlige gjelder selv sagt at de bør si ifra om noe er galt.

Det er ikke alltid det er nødvendig å avhøre naboer, og de vil kanskje ikke alltid si så mye heller. For eksempel i saker om ulovlig bruk er det imidlertid viktig å få dokumentert bruken i den tiden forelegget gjelder, og da er naboer viktige, se *Ulovlig bruk av bygning til klubblokale for Bandidos*, av politiadvokat Arne Kjønstad, Miljøkrim 1/2009.

«Kommunen sa at det var greit». Et særlig spørsmål er om saksbehandler i kommunen bør avhøres. Det er normalt ikke nødvendig, byggesaksdokumentene taler for seg. Av og til kommer det imidlertid opp spørsmål i avhør om kommunen har gitt en form for muntlig tillatelse til tiltaket. Det kan være at tiltakshaver eller ansvarlig søker anfører at saksbehandler har sagt at det kunne bygges slik og slik, han er forelagt opplysninger muntlig eller i e-post som han ikke har protestert på eller lignende. En slik påstand kan umiddelbart virke vanskelig å motbevis, og det blir i hvert fall spørsmål om de subjektive straffbarhetsvilkår (grov uaktsomhet i ny plan- og bygningsloven) er oppfylt. Ofte opplever en at saksbehandler i avhør ikke helt kan utelukke en slik samtale, i hvert fall om det ikke er et veldig spesielt tiltak og det har gått noe tid. Før eventuell henleggelse bør politiet imidlertid vurdere følgende:

- **Byggesaksbehandlingen** er skriftlig. Det vet tiltakshaver, søker mv, og det vet kommunen. Muntlige klarsignaler har derfor formodningen mot seg, særlig om det gjelder mer enn bagatellmessige forhold. Saksbehandleren må på

denne bakgrunn foreholdes om han generelt gir slike muntlige tilsagn, og i bekreftende fall; for hvor store ting. Dette gjelder særlig om han ikke kan huske den påståtte samtalen, men ikke kan utelukke at den har funnet sted. Om saksbehandleren generelt ikke gir muntlig tilsagn om tiltak/ endringer av et visst omfang, bør det normalt ikke være nok til henleggelse at han ikke husker alle detaljer fra en samtale med mistenkte.

- **Nøyaktig** hva skal ha blitt godkjent muntlig? ØKOKRIM har erfaring for at om en går mistenktes anførsel nærmere etter i sømmene, kan han ha vanskelig for å vinterføre en påstand om muntlig godkjenning i et slikt omfang/av en slik karakter som det han har satt i verk.
- **Nært beslektet** med forrige punkt er spørsmålet om mistenkte ga saksbehandleren fullstendige og korrekte opplysninger om tiltaket da han fikk den angivelige tillatelsen. Ofte vil en se at mistenkte, for å få saksbehandleren med seg, har gitt en «sminket versjon». Dette er enklest å ettergå om han har sendt saksbehandleren noe skriftlig, for eksempel en e-post.
- **Om «søknader»** i e-post er for øvrig å si at det har formodningen mot seg at de er be-

DERSOM OVERTREDELSER HAR SKJEDD I ET SÆRLIG SÅRBART MILJØ, SPEISIELLE NATURTYPER ER BERØRT ELLER LIGNENDE, BØR DET FOR EKSEMPEL NYTTES BIOLOG TIL Å SI NOE OM ALVORLIGHETEN.

svart muntlig. Det må med andre ord undersøkes om kommunen har besvart e-posten. Da er det ikke nok å se i offentlige journaler, det hender nok fortsatt at den enkelte saksbehandler har dokumenter i sin inn- eller utboks som skulle vært ført på saken.

- **Omstendighetene** rundt den påståtte muntlige tillatelsen bør klarlegges. Har eventuell uttalelse fra saksbehandleren kommet i et relevant møte om saken eller på en befaring som gjaldt nettopp omfang/gjennomføring av tiltaket? Det må normalt tillegges større vekt i favør av mistenkte enn om han refererer til noe som skal ha blitt sagt på et stadium hvor den antatt ulovlige endringen var usannsynlig, eller under omstendigheter hvor saksbehandling av den aktuelle saken ikke var på agendaen (befaring om spesielle (detalj) forhold, møter om andre saker, konferanser, fritid mv).

Ett eller flere av disse punktene bør kunne avverge gale henleggelse – også i andre saker om handlinger uten eller i strid med tillatelse fra myndighetene.

Sakkyndighet. Det er viktig å holde fast ved at sakene etter plan- og bygningsloven vanligvis er nokså greie å få oversikt over og etterforske. Sakkyndighet er derfor sjelden nødvendig. Av og til møter man imidlertid anførsler som er vanskelige å imøtegå uten fagkyndig bistand. Tiltakshaver påstår for eksempel at ikke omsøkt sprengning «måtte» gjøres fordi lovlig bygging ellers ikke vært mulig ut fra grunnforholdene, eller at det gamle huset «måtte» rives. I slike tilfeller bør politiet engasjere sakkyndighet, eventuelt be om rettsoppnevnt sakkyndig om saken er kommet så langt.

Sakkyndighet vil nok oftere være påkrevd ved spørsmål om brudd på tekniske krav til bygget. Hva er bæreevnen, er det brukt godkjente materialer osv? I slike spørsmål må dog fagmyndigheten kunne brukes i stor utstrekning.

Dersom overtredelsen har skjedd i et særlig sårbart miljø, spesielle naturtyper er berørt eller lignende, bør det for eksempel nyttes biolog til å si noe om alvorligheten. Her vil ØKOKRIMs miljøteam kunne yte bistand om vi har anledning.

«Søsterlover». I saker om ulovlig tiltak på bolig- og fritidseiendommer kan man også komme

BYGGING UTEN ELLER I STRID MED SKRIFTLIG TILLATELSE, ELLER UTEN AT KRAV TIL BYGNINGSSIKKERHET ER OVERHOLDT, VIL VEL SOM OFTEST KUNNE KARAKTERISERES SOM KLART KLANDERVERDIG.

over overtredelser av andre miljølover. Et gjerde, et skilt, en stor stein på en sti, en flaggstang og lignende kan være et ulovlig stengsel etter frilufsloven § 13. Videre kan det tenkes at tiltaket berører fredet område, biotoper eller dyreliv på en slik måte at naturmangfoldloven slår inn. Kulturminner kan også være berørt, slik at overtredelse av kulturminneloven må vurderes.

Er det spesielt alvorlige forhold, må man kanskje vurdere straffeloven § 152 b om alvorlig miljøkriminalitet, for eksempel om en lokalitet for en kritisk truet art er ødelagt.

Straff eller gebyr? Fra begynnelsen av etterforskningen er det viktig å ha for øye at § 32-9 i ny plan- og bygningslov oppstiller et vesentlighetskrav for at overtredelser skal kunne være straffbare. Er ikke ulovligheten vesentlig, er den ikke straffbar. En slik standard i et straffebud innebærer en usikkerhet, særlig før dens innhold er nærmere meislet ut i rettspraksis. I vesentlighetsvurderingen skal det etter § 32-9 første ledd, tredje punktum legges særlig vekt på «overtredelsens omfang og virkninger og graden av utvist skyld». Dermed er man litt uærbødig sagt like langt, selv om det gis noe nærmere veiledning i spesialmerknadene i Ot.prp. nr. 45 (2007–2008) s. 357–358. Ved gjentakelse gjelder ikke vesentlighetskravet, jf. § 32-9 første ledd, siste punktum.

Spørsmålet om vesentlighet må et stykke på vei ses i sammenheng med hvilke forhold kommunen kan illegge overtredelsesgebyr for etter § 32-8. Nærmere regler om overtredelsesgebyr er gitt i byggesaksforskriften 26. mars 2010 nr 488 kapittel 16. I § 16-1 er det angitt gebyrer i størrelsesorden 10.000–50.000 kroner for mindre til middels alvorlige overtre-

delser, grovt sagt. Gebyrer på inntil 400.000 kroner kan derimot gis for forhold som etter mitt syn er godt innenfor vesentlighetskravet i § 32-9, for eksempel overtredelser som har ført til eller lett kunne ført til personskade, alvorlig materiell skade eller skade for miljøet. Det er viktig at politiet er «på» disse sakene – som vel ofte vil få offentlig oppmerksomhet – for å sikre at de mest alvorlige forholdene følges i straffespolet. En sikkerhetsventil er inntatt i forskriften § 16-3: Kommunen skal i saker om «personskade eller alvorlig fare for personskade, miljøkriminalitet eller skade som rammes av bestemmelser i annet lovverk», varsle påtalemyndigheten før det gis overtredelsesgebyr.

Er det gitt gebyr, anser jeg straffeforfølgning for det samme forholdet for utelukket, se plan- og bygningsloven § 32-10 annet ledd om det tilsvarende i den omvendte situasjonen.

Skyldkravet i bestemmelsen om overtredelsesgebyr er alminnelig uaktsomhet, mens det i straffebestemmelsen er grov uaktsomhet (i tråd med tendensen i ny straffelovgivning). Det er viktig å ha dette med seg i etterforskningen, men jeg antar at det sjelden kommer på spissen. Bygging uten eller i strid med skriftlig tillatelse, eller uten at krav til bygningssikkerhet er overholdt, vil vel som oftest kunne karakteriseres som klart klanderverdig.

Hva skal straffen være? De er vanskelig å si noe generelt og tilstrekkelig klart om straffutmåling. Bøter etter gammel plan- og bygningslov synes å ha variert fra noen tusen til flere hundre tusen kroner. For foretak har ØKOKRIM tidligere tatt til orde for at boten ikke bør være under 50.000 kroner, men vi har fått tilbakemeldinger om at denne «minstesatsen» nok er brukt i for stor grad

i saker som burde medført strengere reaksjon. Faren med å komme et generelt tall er åpenbart at det kan bli for lett å falle ned på det tallet i for mange saker.

Bøtesatsene, særlig for foretak, vil måtte meisles ut under ny plan- og bygningslov, og det bør vel da i alvorlige saker kunne argumenteres for bøter rundt de øvre satsene for overtredelsesgebyr og oppover. Det vil særlig være ved uopprettelige inngrep i spesielt sårbar natur – både ved sjøen og andre steder. Grove brudd på bygningstekniske krav kan tilsi streng reaksjon, særlig om det kan bevises at det medførte stor fare for sammenrasing eller annen skade.

For personer vil det viktigste skillet gå mellom bøter og fengselsstraff (tiltale). Vurderingen må bero på de ovennevnte momentene. De høyeste bøkene etter gammel lov «skjuler» nok tilfeller som ville gitt fengselsstraff etter ny lov.

Om betydningen av etterfølgende tillatelse til opprinnelig ulovlig tiltak heter det i Agder lagmannsrett 2. mars 2007 (LA-2006-178779):

«I den utstrekning ønsket om å bevare eksisterende verdier er et avgjørende element i dispensasjonsvurderingen, noe som kan være aktuelt i dette tilfellet, taler et dispensasjonsvedtak snarere for strengere enn for mildere reaksjon i straffesaken, fordi tiltakshaver sitter igjen med en fordel han ellers ikke ville oppnådd.»

Jeg viser for øvrig til politiadvokat Arne Kjønstads artikkel om straffutmåling i miljø saker i dette nummeret av Miljøkrim.

Andre reaksjoner. Ellers er det viktig å rette etterforskningen inn mot andre aktuelle reaksjoner fra begynnelsen av, blant annet inndragning. Ulovlige tiltak etter plan- og bygningsloven som ikke kan rettes, for eksempel riving, vil ofte føre til verdikning av eiendommen. Dette må avklares ved hjelp av takstmann. Beparelser kan også utgjøre utbytte. Eksempelvis kan tiltakshaver spare utgifter på ikke å overholde alle vilkår i tillatelsen.

Rettighetstap etter straffeloven § 29 nr 2 kan være aktuelt, men ofte vil bygningsmyndighetene selv ta hånd om dette ved å inndra ansvarsrett.

Eventuelle erstatningskrav bør tas med som borgerlig rettskrav, herunder krav fra kommunen på dekning av utgifter til dens arbeid i forbindelse med ulovligheten. Det samme gjelder ikke minst kommunens krav om retting, se Aksjon strandsone, politiadvokat Hallvard Gardshol Bjørndal, Miljøkrim 1/2010 og tidsskrift for strafferett 1/2007, *Dom i straffesak på tilbakføring av ulovlige tiltak i strandsonen*.

Takk til politiadvokat Arne Kjønstad, Agder politidistrikt, for verdifulle innspill.

Lutefisk à la Stord

TEKST: KST STATSADVOKAT **BIRGITTE BUDAL LØVLUND**, ROGALAND POLITIDISTRIKT. FOTO: **POLITIET**

I juni 2008 ble det sluppet ut store mengder lut fra Stord kommunes vannrenseanlegg i Sunnhordland. Luten rant inn i Vatnaelven og sto for total dødelighet på fisken som sto nedenfor utslippstedet. I mai 2010 ble kommunen ilagt forelegg på 800.000 kroner for brudd på forurensningsloven og internkontrollforskriften. Driftsoperatør ved vannrenseanlegget ble også ilagt forelegg på 15.000 kroner. Begge forelegg er vedtatt.

Utslippet. Ved vannrenseanlegget ble det blandet lut i vannet for å heve PH-verdien til ønsket nivå. Luten ble oppbevart i to seriekoblede tanker à 9,1 kubikkmeter som sto i et kjemikalieom bygget i betong i anleggets underetasje. Hver tank hadde en avstengningsventil. 75 cm over betonggulvet var det montert metallrister til å gå på, slik at det laget en spilltank på om lag 8 kubikkmeter egnet for å fange opp søl og eventuelle lekkasjer. Spilltanken var behandlet med epoxy-maling, som skulle gjøre den helt tett og i stand til å tåle kjemikalier.

Utslippsdagen ble påfylling av lut gjennomført ved at en slange ble ført gjennom en luke i ytterveggen og inn i kjemikalieområdet. Driftsoperatør la slangen i åpningen på toppen av den ene tanken. Ved tidligere påfyllinger hadde slangen blitt festet ved å klemme denne mellom åpningen og en tilhørende luke, hvorpå man festet luken med to gjennomgangsmuttere slik at slangen ble klemt fast. Denne dagen festet ikke driftsoperatør mer enn den ene mutteren, slik at slangen kun ble holdt i ro av at luken lå oppå slangen ved påfylling. Det skulle

fylles 9 kubikkmeter lut. Mens påfylling skjedde kunne ingen oppholde seg i kjemikalieområdet. To og en halv time senere, under sjekk av status på systemene ved anlegget, oppdaget driftsoperatør at lutnivået var for lavt, og så ved befaring at det lå mye lut i spilltanken. Det ble imidlertid antatt at videre lekkasje ikke var mulig. Driftsoperatør kontaktet overordnet, og deretter ansvarlig for slamtømming i kommunen. Slambilsjåfør kom og sugde opp omlag 4 kubikkmeter lut fra spilltanken, og tømte deretter luten direkte i sjøen.

Etterforskningen. 1. Utslippet skyldtes at slangen fra slambilen hadde falt ut av tanken og dermed pumpet luten rett i spilltanken. Spilltanken var ikke tett, idet det i forbindelse med utskifting av lutpumpe flere år tidligere var blitt boret flere hull i tanken og ført rør/gummislanger gjennom hullene uten at hullene var blitt tettet på noen måte. Luten kunne dermed renne fra spilltanken og gjennom veggene til naborommet og fra rennen i naborommet til et rør som førte ut i en bekk og derfra ut i Vatnaelven.

2. Det var opprinnelig laget en lukket løsning for påfylling av lut, der tankbilen koplet seg til et fast rørsystem for å pumpe inn luten. Idet tankbilen et år tidligere ikke hadde med seg riktig kobling, hadde man benyttet en alternativ løsning frem til utslippsdato. Det at driftsoperatør ikke hadde festet luken med to gjennomgangsmuttere utslippsdagen skyldtes forglemmelse forklart med hektisk aktivitet på anlegget.

3. Stord kommune hadde ikke etablert rutiner for hvordan kjemikaliene som ble benyttet ved anlegget skulle håndteres, herunder påfylling av lut. Det var heller ikke fra kommunens side etablert sikkerhets- og oppfølgingsrutiner for å forhindre utslipp fra anlegget, eksempelvis var gjennomhullingen av spilltanken skjedd flere år tidligere uten at dette var fanget opp eller at man hadde rutiner for å forhindre at så skjedde. Ansatte ved anlegget hadde heller ikke fått noen form for opplæring eller bevisstgjøring fra arbeidsgiver i forhold til de kjemikaliene som ble benyttet ved vannrenseanlegget.

4. Det var også mangler ved håndteringen

Bildet viser røret som går ut fra anlegget og ut i bekken – som ender i Vatnaelva. Luten rant fra en renne og over i røret.

Vannrenseanlegget hvor luttilsettingen gikk galt.

av den luten kommunens slambilsjåfør pumpet opp fra spilltanken på anlegget. Denne luten ble tømt direkte i sjøen, til tross for at lut regnes som farlig avfall etter avfallsforskriften, jf. den europeiske avfallslisten, og tømmingen som sådan representerte et brudd på forurensingsloven § 79 1. ledd bokstav a.

5. Firma «Rådgivende biologer» foretok på oppdrag fra Stord kommune undersøkelse av fiskedød i Vatnaelva i Ådlandsvassdraget og konkluderte med at utslippet førte til total dødelighet på fisken som sto nedstrøms i Vatnaelva, noe som blant annet medførte at 2 og en halv årsklasse laks gikk tapt, noe som igjen ville medføre redusert innsig av stedegen laks til vassdraget i årene 2010-2013. For sjøåure var

skadevirkningene noe mindre, men også noe vanskeligere å estimere. Dette hadde store konsekvenser for det lokale fiskelaget som blant annet drev med salg av fiskekort.

Påtalemessige vurderinger. Stord kommune ble ilagt forelegg på 800 000 kroner. Forholdet ble ansett å være i kjerneområdet for foretaksstraff og hensynet til allmennprevensjonen står sterkt. Utslipet skjedde som en følge av systemsvikt fra kommunens side. Konsekvensene av utslippet var meget store med total fiskedød nedenfor utslippsstedet og dermed risiko for forskyvning av det biologiske mangfoldet i Vatnaelven. Det er et sterkt fokus på bevaring av laksevassdragene i Norge, og betydelige ressurser er lagt ned i dette arbeidet. Som forurensningsmyndighet hadde kommunen et særlig ansvar for sikring av naturressursene. Kommunens uaktsomhet ble vurdert som graverende, og viste seg på flere områder.

Profittbasert forurensing er straffskjerpende. Når en kommune er forurensar vil profitt sjelden være det direkte motivet. En stor bøtестraff vil også kunne ramme kommunens ofte stramme budsjetter og gå utover velferdsgoder. Imidlertid vil strenge reaksjoner mot kommuner ha allmennpreventiv effekt, og fremme bevisstheten og dermed rammebetingelsene for å hindre ulovlig forurensing fra kommunens side. Når skaden er skjedd er det for sent og

får som i dette tilfellet store og negative konsekvenser. Kommunens anstrengte økonomi ble tatt med i vurdering, men under henvisning til Rt. 1989 733 i begrenset betydning. Forholdet hadde også klare fellestrekk med Teknothermdommen Rt. 2007 1684. Videre ble det tatt hensyn til tidsbruk under etterforskning og den tilståelsesrabatt som skal følge av et forelegg, jf. Riksadvokatens rundskriv nr 3/2007.

Driftsoperatør på anlegget ble ilagt og vedtok forelegg på 15 000 kroner for overtredelse av forurensingsloven. Hans uaktsomhet ble funnet for markert til straffefrihet. Det ble blant annet vist til Rt. 2002 1368.

Slambilsjåføren ble, sammen med kommunen, anmeldt for sin håndtering av den luten som ble pumpet opp i slambilen. Lut er definert som farlig avfall etter avfallsforskriften jf. den Europeiske avfallslisten, og skal håndteres etter reglene om spesialavfall etter forurensingsloven. Det er forurensningsmyndigheten – i dette tilfellet kommunen selv – som plikter å motta og håndtere farlig avfall. Kommunen ble også siktet for denne overtredelsen, men saken for begge parter ble henlagt av statsadvokaten under henvisning til manglende påtalebegjæring etter forurensingsloven § 79 3. ledd idet det ikke fremgikk bevis for at den ulovlige håndteringen av avfallet hadde medført annet enn ubetydelig skade.

Foreldelse av saker om miljøkriminalitet

AV POLITIADVOKAT AUD INGILD SLETTE MOEN, ØKOKRIM

Høyesterett avklarer enkelte spørsmål vedrørende foreldelse på miljøområdet.

Den straffeskjerpene siderammen – betydning for foreldelsesfristen. Artikkelen «Foreldelse av saker om miljøkriminalitet» i Miljøkrim nr. 3/2009 tok opp at utformingen av bestemmelsene om den straffeskjerpene siderammen i en del nyere lovgivning på miljøområdet medfører at det hersker en viss usikkerhet om foreldelsesfristens lengde. Det ble vist til at usikkerheten er oppstått ved at de nye reglene i naturmangfoldloven § 75, markaloven § 20 og plan- og bygningsloven § 32-9 er utformet slik at strafferammen skjerpes der overtredelsen er «grov». I artikkelen konkluderes med at det kan argumenteres med styrke for at foreldelsesfristen i slike saker generelt er 5 år, uten hensyn til om overtredelsen er grov, men at påtalemyndigheten likevel må ta høyde for at det er en viss usikkerhet og derfor bør sørge for å foreta de nødvendige fristavbrytende skritt innenfor 2-årsfristen, hvis mulig.

Argumentet for at foreldelsesfristen i slike saker generelt er 5 år er nå styrket ved en avgjørelse fra Høyesterett av 12. desember 2009, jf. HR-2009-2376-U. Høyesterett slår her fast at den straffeskjerpene siderammen i dyrevernavloven § 31 der lovbruddet er «grovt» er avgjørende ved avgjørelsen av politiets påtalekompetanse etter straffeprosessloven § 67 annet ledd bokstav b, uten hensyn til om overtredelsen er «grov». (Dyrevernavloven er opphevet med virkning fra 1.1.2010 og erstattet av lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd. Straffebestemmelsen er videreført i § 37 i den nye loven).

I avgjørelsen uttaler Høyesterett:

(10) Lagmannsretten har drøftet Rt-2007-382, men har ikke funnet grunn til å legge vekt på avgjørelsen. Saken gjaldt overtredelse av lov nr. 64 for 2003 om alternativ behandling

av sykdom. Straffebestemmelsen i lovens § 9 første ledd angir strafferammen til bot eller fengsel inntil tre måneder, men etter tredje ledd økes den til fengsel i to år ved «særdeles skjerpene omstendigheter». Høyesterett viste til straffeprosessloven § 67 om politiets påtalekompetanse og uttalte om denne i avsnitt 7: «Det er strafferammen ved særdeles skjerpene omstendigheter i sin alminnelighet som i forhold til § 67 må være avgjørende, jf. Bjerke/Keiserud: Straffeprosessloven 3. utgave side 306 med henvisning til RT-1977-365.»

(11) Dette innebærer at det ikke tillegges betydning at det i den konkrete sak ikke anses å være grunnlag for å anvende bestemmelsen om straffeskjerpelse. Ankeutvalget kan ikke se noen grunn til at ikke det samme må gjelde i forhold til bestemmelsen om straffeskjerpelse i dyrevernavloven § 31 ved grove brudd på loven. Som i loven om alternativ behandling, skjerpes straffen ved et helt generelt kriterium. Konsekvensen, slik utvalget ser det, må bli at heller ikke ved brudd på denne loven fører straffeprosessloven § 67 til at påtalekompetansen ligger hos politiet.

(12) Annerledes kan det være dersom en lovbestemmelse om straffeskjerpelse knytter seg til spesifikt angitte omstendigheter som må være oppfylt for at bestemmelsen skal få anvendelse. Om tilsvarende forhold ved beregning av strafferammen for foreldelse, straffeloven § 67, vises til Matningsdal/Bratholm: Straffeloven kommentarutgave 2. utgave side 579 flg.

Som nevnt innledningsvis styrker denne avgjørelsen synspunktet om at foreldelsesfris-

ten i saker under naturmangfoldloven § 75, markaloven § 20 og plan- og bygningsloven § 32-9 skal følge den straffeskjerpene siderammen. Dette er likevel bare et utgangspunkt, og spørsmålet må avgjøres for den enkelte lov. I påtalemyndigheten bør man derfor fortsatt sørge for fristavbrytelse innenfor 2-årsfristen, der dette er mulig, for å unngå at det oppstår spørsmål knyttet til foreldelsen. I saker der avbrytelse innen 2-årsfristen ikke lar seg gjøre, vil imidlertid argumentet om at det i disse sakene gjelder en generell 5-års foreldelsesfrist være ytterligere styrket etter denne avgjørelsen fra Høyesterett.

Særlig om foreldelsesfristen for saker etter kulturminneloven § 27.

I artikkelen i miljøkrim nr. 3/2009 ble også foreldelsesfristen i saker etter kulturminneloven kort nevnt. Det ble vist til at forarbeidene til endringsloven i 1992 klart ga uttrykk for at foreldelsesfristen for saker under kulturminneloven § 27 skal være 5 år i alle tilfelle.

I dommen 29. juni i år om barfrøstuen på Koppangtunet ble dette fastslått av Høyesterett. Høyesterett viser i dommen til at strafferammen under kulturminneloven § 27 annet alternativ økes under «særdeles skjerpene omstendigheter» til fengsel i to år, og uttaler at «det følger av sikker praksis at der en slik sideramme knyttes til generelle forhold, er det normalt også denne forhøyede rammen som er avgjørende for foreldelsesfristens lengde, jf. Rt. 1964 side 494, Rt. 1992 side 723, Rt. 1995 side 374 og Rt. 1995 side 1577». Videre uttaler Høyesterett at «[u]ndertiden må løsningen bli en annen, ut i fra en tolkning av det aktuelle straffebud», men viser til at man for kulturminneloven § 27 må holde seg til det alminnelige utgangspunktet, blant annet med henvisning til forarbeidene til bestemmelsen.

VIKTIGE DOMMER I MILJØSAKER 2010

(AVGJØRELSE FRA HØYESTERETT, SAMT LAGMANNSRETTS- OG TINGRETTSDOMMER AV PRINSIPIELL BETYDNING)

Høyesterett

Hva er en bygning?

HR-2010-1127-A (Høyesterett 29. juni 2010)

Sommeren 2005 ble inventar fra en fredet barfrøstue på Koppang i Østerdalen fjernet og solgt til en antikvitetshandler, som igjen solgte det videre til en hytteeier i Trysil. Ved dom 29. juni 2010 har Høyesterett slått fast at alle tre skal domfelles for forholdet. Han som fjernet inventaret er domfelt for brudd på kulturminneloven § 27 første punktum, mens antikvitetshandleren og kjøperen er domfelt for uaktsomt heleri.

Hovedspørsmålet i saken var hva som omfattes av en fredning etter bygningsfredningsloven av 1920. Eidsivating lagmannsrett var enig med påtalemyndigheten i at fredningsvedtaket av 1923 omfattet et skatoll, et framskap, et matskap, to hjørneskap, to hyller, en klokke og veggbenker. Dette var såkalt «typefast» innredning av stua.

Høyesterett la større vekt på inventarets innfesting i bygningen, dog slik at også formålet med vernet trekkes inn. Dermed kom Høyesterett til samme resultat som tingretten; at kun skatoll, framskap, matskap og veggbenker hadde en slik tilpasning og fastmontering til bygningen at de kunne anses som en del av denne.

Høyesterett avviste en anførsel om at en slik forståelse av bygningsbegrepet innebar en utvidende fortolkning, men la til at legalitetsprinsippet gjør at avgrensningen ikke kan «bero på et helt konkret og lite forutsigbart skjønn» (avsnitt 14).

En anførsel om foreldelse førte heller ikke frem. Det er dermed uomtvistelig at foreldelsesfristen for alle overtredelser av kulturminneloven er fem år.

Når det gjelder aktsomhetsvurderingen, innebærer dommen at også den som kjøper av seriøs antikvitetshandler kan måtte foreta egne undersøkelser om gjenstandens opprinnelse for å unngå heleriansvar. Kjøperen i den saken hadde gode kulturhistoriske kunnskaper og visste at inventaret kom fra en fredet bygning. Han burde da forsikret seg om at antikvitetshandlerens undersøkelser omfattet henvendelse til vernemyndighetene – det «var uforvarslig av ham å la egne undersøkelser ligge». Gjenstandene inndras fra kjøperen i medhold av straffeloven § 35, mens vinning på 90.000 kroner inndras fra antikvitetshandlerens selskap.

Straffene for hovedmannen og antikvitetshandleren ble som i lagmannsretten, betinget fengsel i henholdsvis 30 og 21 dager og 20.000 kroner i bot, mens kjøperen fikk 20.000 kroner i bot. Høyesterett uttaler at bruddet på kulturminneloven tilsier ubetinget fengsel, men det er gått fem år siden det straffbare forholdet.

Lagmannsrett

Feil innfesting begges ansvar

LB-2009-21072 (Lagmannsrett 5. mai 2010)

To år etter ombygging av Black Box teater på Aker Brygge til forretningslokaler raste en åtte meter lang og tre tonn tung betongbjelke fra taket i tredje etasje og ned i barneavdelingen i Hennes & Mauritz. Ulykken i 2006 skjedde kl. 20.40, og det var ingen personer i lokalet, slik at det oppsto kun materielle skader. Det viste seg at bjelken som raste og en bjelke til lå uten understøttelse.

Politimesteren i Oslo utstedte i mars 2008 et forelegg til totalentreprenøren for ombygg-

ingen og et rådgivende ingeniørfirma. I Oslo tingrett ble totalentreprenøren frifunnet, mens ingeniørfirmaet ble dømt til en bot på 1.100.000 kroner for brudd på straffeloven § 151 jf. § 148 jf. § 48 a.

Ved Borgarting lagmannsretts dom 5. mai 2010 er totalentreprenøren også domfelt – til en bot på 2.200.000 kroner. Ingeniørfirmaet fikk samme bot som i tingretten.

Ifølge lagmannsretten burde firmaet gitt totalentreprenøren nærmere forklaring på innfesting av de to bjelkene da det ble valgt en ny løsning med støp av to betongvegger som skulle håndtert bæring av et scenetårn og innfesting av de to bjelkene. Arbeidstegning burde vært komplettert med tekst eller detaljer, jf. også kravet til «god faglig standard» i NS 8401 punkt 7.4. Da innfestingen ble feil utført, var det ikke nok at ingeniørfirmaet ga en muntlig anvisning på hvordan det skulle gjøres riktig. Når først muntlig form ble valgt, burde den vært fulgt opp bedre for å sikre at den ble satt ut i live.

Totalentreprenøren bebreides for ikke å ha satt seg bedre inn i den bærende konstruksjonen som skulle rives. Man burde tatt initiativ til å finne ut hvordan bjelkene var lagt opp og innfestet om man ikke hadde slik kunnskap. Lagmannsretten peker på at totalentreprenøren i kraft av sin rolle hadde «et overordnet ansvar for alle aktiviteter forbundet med ferdigstillingen av det nye butikklokalet».

Ulovlig bjørnejakt i Trysil

LE-2010-12617 (Lagmannsrett 22. juni 2010)

Den 22. juni avsa Eidsivating lagmannsrett dom i anken over Sør-Østerdal tingretts dom av 12. november 2009, der tre menn ble dømt til fengsel for ulovlig jakt på bjørn i Flenåsen Øst i Trysil i juni 2008. Jakten skjedde ved bruk av bil samt hund påsatt peiler. (Om tingrettens dom, se Miljøkrim nr. 3/2009). Hovedmannens anke ble ikke slup-

pet inn til ankebehandling, og ankesaken gjaldt derfor bare de to andre.

Lagmannsrettens flertall frifant personen som kjørte bilen, for medvirkning til tiltalepunktet om jaging av bjørnen. (Flertallet begrunnet dette med at mennenes bevegelser i bilen ikke påvirket bjørnen direkte. Lagmannsrettens mindretall la derimot til grunn at mennene i bilen var ansvarlig for jagingen.) Straffen ble redusert fra tingrettens dom på 45 dagers fengsel hvorav 30 dager betinget, og tap av retten til jakt og fangst i to år, til dom på 30 dagers betinget fengsel og tap av retten til jakt og fangst i ett år. Lagmannsretten opprettholdt ikke tingrettens dom på inndragning av kr 20.000 av bilens verdi. Lagmannsretten la særlig vekt på at vedkommende var nylig nyretransplantert og under attføring, og at jakt bidrar til familiens underhold, samt at vedkommende allerede hadde vært avskåret fra å jakte i syv måneder i forbindelse med etterforskningen. Når det gjelder verdinndragning, viste lagmannsretten til

at det kun dreide seg om uaktsom medvirkning til felling av bjørnen, at bilen i seg selv «ikke innbyr til lignende overtredelse», samt at det også var idømt inndragning av vedkommendes våpen til en verdi av 20.000 kr.

For eieren av hunden ble straffen redusert fra tingrettens dom på fengsel i 45 dager, hvorav 21 dager var betinget, og tap av retten til jakt og fangst i to år, til en dom på betinget fengsel i 21 dager og rettighetstap i ett år. Ved utmålingen av rettighetstapet ble det lagt vekt på at han hadde vært avskåret fra jakt i fire måneder under etterforskningen. Viltloven § 3 er opphevet, og det eksplisitte forbudet mot «jaging» er ikke videreført i naturmangfoldloven § 15. Lagmannsretten viser til den nye § 3 i dyrevelferdsloven, hvorefter dyr skal «beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger», og uttaler at «den lovendringen som er foretatt, tyder i alle fall ikke på at lovgiver nå ser mer alvorlig på slik jaging av fredet vilt som denne saken dreier seg om, enn tidligere».

Lagmannsretten uttalte i dommen at man legger straffenivået i Rt 2005.76 til grunn og ga ikke aktor medhold i at straffenivået på miljøområdet er skjerpet siden den gang. ØKOKRIM er ikke enig i lagmannsrettens vurderinger av dette. ØKOKRIM er også uenig i rettsanvendelsen til lagmannsrettens flertall når det gjelder medvirkning til jaging av bjørnen for personen som kjørte bilen. Etter en totalvurdering har ØKOKRIM likevel ikke funnet det hensiktsmessig å anke dommen, blant annet på grunn av de spesielle omstendighetene som knytter seg til personen som kjørte bilen og det at eieren av hunden kun var dømt for jaging av bjørnen etter en bestemmelse i viltloven som ikke er videreført i naturmangfoldloven.

Til venstre: Fredningsskilt, barfrøstua på Koppang. Til høyre: Bilde av Barfrøstua utenfor. Foto: Politiet

HVOR STOR SKAL BOTEN VÆRE I MILJØSAKER?

AV POLITIADVOKAT ARNE KJØNSTAD, AGDER POLITIDISTRIKT. FOTO: POLITIET

I miljøsakene er bøtestraff den mest anvendte reaksjonsformen. Ofte fastsettes bøtene på tynt rettskildemessig grunnlag. Likhetsprinsippet (like overtredelser skal straffes likt) er et viktig prinsipp når botens størrelse skal fastsettes. I denne artikkelen er det avgrenset mot foretakssstraff. Artikkelen skal forsøke å gi svar på hvilke prinsipper en som påtalejurist skal følge ved utmåling av bøter.

Uheldige utslag av bøtlegging. På en del områder er bøtesatsene fastsatt i forskrift om forenklet forelegg. Det er uheldig at enkelte av disse bøtesatsene synes å være fastsatt like mye av fiskale formål, som ut fra hensynet til alvorligheten av den begåtte overtredelsen. Et godt eksempel på dette er bøtestraffene i trafikken. Kjører du på rødt lys er boten 5 200 kroner. Knapt noen vil vel hevde at å kjøre på rødt lys til høyre fortjener en bot av denne størrelsesorden (å kjøre på rødt lys til høyre er lovlig i mange land). Det svekker tilliten til politiet når det ilegges bøter som etter folks rettsoppfatning ikke er i samsvar med alvorligheten av de begåtte forhold.

De fleste politidistrikter har egne bøtedirektiver hvor det er fastsatt normalsatser for diverse overtredelser. Det er en fare ved disse direktivene at bøtesatsene generelt kan bli satt for høyt.

Jeg mener en har sett en tendens til at satsene heves for mye blant annet på bakgrunn av undersøkelser som media gjør ved at de

sammenligner politidistriktene. Satsene heves fordi en vil være «best i klassen». Videre er det en fare ved disse direktivene at det blir slått til urimelig hardt mot ganske bagatellmessig kriminalitet.

Bøtlegging på miljøområdet. Skiller bøtlegging i miljøretten seg fra andre rettsområder? Min erfaring er at rettskildematerialet ofte er tynt innen miljøretten, og at det derfor byr på større utfordringer i forhold til andre rettsområder å utmåle riktig bot. En vesentlig forskjell fra andre overtredelser som for eksempel vinning og narkotika, er at en ofte har å gjøre med personer som ikke er straffet tidligere, og som har jobb og inntekt. En annen forskjell er at folk flest kanskje ikke oppfatter overtredelser innen miljøretten som så alvorlige som annen kriminalitet, for eksempel voldskriminalitet.

Betyr det egentlig så mye at en hytteeier sprenger litt utover det som han har fått tillatelse til, eller at en scooterfører kjører uten løyve?

Å selge inn at også dette er kriminalitet som må tas på alvor, er etter min erfaring ikke vanskelig når en klarer å formidle de hensyn som ligger bak bestemmelsene.

Hvordan fastsettes boten? For tanken er etter min mening den beste tilnærming at en finner en «normalsats» for overtredelsen. I ØKOKRIMS skriftserie nr. 17 «Hva er miljøkriminalitet» s. 29 er det sagt at ved ulovlig snøscooterkjøring bør «normalsatsen» ligge på rundt 8.000 kroner. Denne satsen er begrunnet i rettspraksis.

Når vi opererer med «normalsatser», er det vanlig at det legges inn følgende forutsetninger:

1. Forholdet er begått forsettlig
2. Personen har «vanlig» inntekt
3. Det foreligger ikke spesielle formildende eller skjerpende omstendigheter
4. Straffeloven § 59 2.ledd er hensyntatt
5. Personen er ikke straffet for samme forhold tidligere

Hva er «normalsatsen» for brudd på viltlovens bestemmelser om manglende tilgang på godkjent ettersøkshund? Her er det svært lite hjelp å finne i rettspraksis, forarbeider, litteratur mv. Påtalejuristen må ut fra det begrensede rettskildemateriale som foreligger finne «normalsatsen», jf. punkt 1–5 ovenfor. Når en har funnet «normalsatsen», må boten justeres

i forhold til avvik fra «normalen» på de 5 ovennevnte punkter, samt at punktene 6 til 9 nedenfor må hensyn tas (listen er ikke uttømmende).

1. Er forholdet begått forsettlig? Som utgangspunkt er det den «onde vilje» vi ønsker å straffe. Et forsettlig forhold skal bedømmes strengere enn en uaktsom handling. Lovgiver har gjennom strafferammene på en rekke rettsområder sagt at rettstilstanden er slik. Se f. eks. strl. § 162 1.–3. ledd jf. 4. ledd (2–21 år forsett / 2 år uaktsomhet), strl. § 317 1. ledd jf. 6. ledd (3 år forsett / 2 år uaktsomhet), strl. § 229 2. straffalternativ jf. § 237 (6 år forsett / 6 mnd. uaktsomhet), og strl. § 192 1. ledd jf. 4. ledd (10 år forsett / 5 år grov uaktsomhet). På bakgrunn av forskjell i strafferammene for forsettlig/uaktsomme handlinger, bør «normalsatsen» kunne reduseres inntil halvparten ved uaktsomme handlinger. Agder lagmannsretts dom av 15. desember 1999 gjaldt ulovlig oppføring av en redskapsbod på 6 m² i et område som var regulert til friluftsmål. Flertallet la til grunn at tiltalte hadde handlet forsettlig og utmålte boten til kr 45.000,-. Mindretall la til grunn at tiltalte kun hadde opptrådt uaktsomt og anbefalte at boten ble satt til kr 30.000,-.

Straffeloven av 20. mai 2005 nr. 28 § 21, jf. Ot. prp. nr. 90 (2003–2004) s. 424, fastslår at

forsett er hovedskyldformen i straffelovgivningen etter den nye straffeloven.

Ny straffelov og forarbeidene til denne legger opp til at lovgiver ved ny lovgivning nøye skal vurdere om uaktsomme handlinger skal straffesanksjoneres. Ved grov uaktsomhet skal forholdet bedømmes noe mildere og boten settes noe lavere enn ved en forsettlig handling.

2. Betydningen av gjerningspersonens inntekt.

Det følger av strl. § 27 at det ved fastsettelsen av boten «bør tas særlig hensyn til den dømtes formuesforhold og til hva han etter sine livsforhold antas å kunne utrede» (evneprinsippet). Bestemmelsen slår begge veier. Har du spesielt lav eller høy inntekt og/eller formue, skal dette hensyntas når boten fastsettes. Påtreffes en person med 2 millioner kroner i inntekt på snøscooter uten løyve, bør det etter min mening ikke være noe i veien for at boten f. eks. økes fra «normalsatsen» på 8.000 kroner til det dobbelte ved forsettlig overtredelse. Påtreffes en ungdomsskoleelev på 16 år på en lånt scooter, og ungdommen ikke har annen inntekt enn ukepengene fra foreldrene, bør boten etter min mening halveres i forhold til «normalsatsen».

Her kommer et annet viktig poeng fram i forhold til bøtlegging av mindreårige. Det er ikke foreldrene som skal straffes ved at de må

Beskrivelse til bildene i denne artikkelen

Side 40: En scooterfører kjørte i februar 2010 ca. 4 mil uten løyve i Valle. Han kjørte seg fast og utløste en leteaksjon hvor ca. 30 personer og et redningshelikopter deltok. Personen var daglig leder i et firma og hadde høy inntekt. Forsettlig overtredelse av motorferdselslovens § 12 jf. § 3. Bot på 15.000 kroner som er vedtatt.

Side 42: En kranfører veltet i mai 2007 med denne kрана i Kristiansand. Årsaken var at et av støttebeina ikke var trukket helt ut, og at løftet var for tungt. Store materielle skader, men ingen personskade. Uaktsom overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-2(1) jf. § 2-3(2) a. Bot på 25.000 kroner som er vedtatt.

betale boten. Gir en som i eksempelet over en overkommelig bot til 16-åringen, oppnår en kanskje at 16-åringen selv må spare og betale boten, i stedet for at foreldrene betaler denne.

Når det gjelder fastsettelse av bøter for ubemidlede og personer med lav inntekt, er det sitert en del interessante observasjoner i Engstrøms siste kommentarutgave til vegtrafikkloven, 4. utgave, Universitetsforlaget 2004 s. 461. De aktuelle sidene er skrevet av høyesterettsdommer Magnus Matningsdal. I forarbeidene til vegtrafikklovens bestemmelser om bot ved kjøring i ruspåvirket tilstand, er det ganske klart uttalt at boten som utgangspunkt skal settes til 1,5 ganger brutto månedslønn. For relativt ubemidlede er det uttalt at boten bare unntaksvis skal settes lavere enn 10.000 kroner. Høyesterettspraksis synes å ha blitt noe mildere enn uttalelsen i forarbeidene skulle tilsi. Særlig ved at det i relativt stor utstrekning utmåles bøter under 10.000 kroner. Dette har sammenheng med at mange promillekjørere har små inntekter. Evneprinsippet har med andre ord blitt tillagt betydelig vekt. Høyesterettspraksis har solid rettskildemessig forankring idet lovens ordlyd (strl. § 27) normalt har større rettskildeverdi enn en spesiallovs forarbeider.

Min erfaring fra miljøsakene tilsier at vi ofte har å gjøre med personer med inntekt godt over gjennomsnittet, noe som gjør at vi lett kan begrunne høyere bøter enn «normalsatsen». Se forøvrig Agder lagmannsretts dom av 15. desember 1999.

3. Formildende og skjerpende omstendigheter.

Jeg vil eksemplifisere dette punktet med de omstendigheter som det er vanlig å vektlegge ved promillekjøring på sjøen:

Lysforhold (om kjøringen skjedde i mørket), om det var passasjerer om bord, om båten hadde kraftig motor (stort skadepotensiale), båtens størrelse, hvilken hastighet fører faktisk holdt, værforholdene (høy sjø og vind), trafikk tetthet og førerens erfaring på sjøen.

Når boten skal utmåles, må en ut fra «normalsatsen» ta stilling til om de skjerpende eller formildende omstendighetene samlet sett gir grunn til å sette boten opp eller ned.

4. Betydningen av straffelovens § 59 2. ledd.

Det følger av riksadvokatens rundskriv nr. 3/2007, at det i boten skal være innbakt en «tilståelsesrabatt» på ca. 1/6. Går ovennevnte scootersak med en bot på 8.000 kroner til retten, settes boten opp til 10.000 kroner. Etter min mening bør det i retten rundes av til nærmeste 500 eller 1.000 kroner. En ser en del eksempler på at det i retten påstås bøter på for eksempel kr 9.700 kroner. Da gir en etter min mening inntrykk av at bøtefastsettelsen er langt mer eksakt vitenskap enn hva som faktisk er tilfelle.

5. Betydningen av at personen er straffet tidligere.

Ikke sjelden hører en fra forsvarerhold at boten må sette ned fordi siktede er ustraffet. Dette blir feil utgangspunkt. Når en fastsetter «normalsats» for en overtredelse forutsetter vi at vedkommende er ustraffet. Er han straffet tidligere (og da spesielt for forhold av samme art), er dette et argument for at boten kan settes opp fra «normalsatsen». At siktede er ustraffet, er intet argument motsatt vei.

6. Handlingens grovhet.

Når boten fastsettes er handlingens grovhet viktig. Rene formalovertrederer bør etter min mening kunne avgjøres ved advarsel eller påtaleunntatelse. I saker etter plan- og bygningsloven som gjelder ulovlig bygging, bør disse etter min mening ikke etterforskes hvis det er klart at tiltakshaver ville ha fått tilatelse hvis han hadde søkt. Med begrensede etterforskningsressurser og mange saker å ta av hvor det bygges uten at det ville ha blitt gitt løyve, er det viktig at politiet går etter de «riktige» sakene. Ved grove overtredelser bør det etter min mening ikke være noe i veien for at en legger seg betydelig over «normalsatsen».

Hvis en forutsetter at «normalsatsen» for

brudd på forskrift om brannforebygging § 8-2 nr. 3 om å gjøre opp ild utendørs mellom 15. april og 15. september er på 3.000 kroner, bør boten minst dobles hvis det gjøres opp ild når det er stor skogbrannfare.

Se for øvrig Rt 2001 s. 110 «Kranveltdommen», hvor handlingens grovhet er tillagt vekt.

7. Skadefølgeprinsippet.

Hvis handlingen har medført skade, straffes handling som regel strengere enn om den ikke har medført skade. Handling hvor skaden ikke har materialisert seg, men hvor det foreligger skadepotensiale, straffes ofte strengere enn «normalsatsen», men ikke så strengt som om skade faktisk har oppstått. Et godt eksempel på det siste er Rt 2002 s. 1713 «Bryggen i Bergen».

8. Gjenopprettelse.

Er eller kan skaden gjenopprettes, er dette et moment som taler til fordel for lavere straff, men ikke nødvendigvis under «normalsatsen». Se RG 2007 s. 269 «Midlertidig lagerhall».

9. Tidsbruk hos politi og påtalemyndighet.

Sommel hos politi og påtalemyndighet medfører svært ofte at boten settes ned fra «normalsatsen». Dessverre ser vi alt for ofte i miljøsakene at straffen settes ned på grunn av tidsbruken. Se også her RG 2007 s. 269 «Midlertidig lagerhall».

Bruk av overtredelsesgebyr.

I NOU 2003:15 «Fra bot til bedring» er det anbefalt at en del mindre alvorlig overtredelser skal forfølges av forvaltningen ved illeggelse av overtredelsesgebyr. I noen tilfeller vil overtredelsene bli avkriminalisert. I andre tilfeller er overtredelsen fortsatt straffbar, men det er lagt opp til et tosporet system hvor en enten velger overtredelsesgebyr og/eller forfølgning etter straffeprosessen. Hvis det forfølges etter begge spor, må en være oppmerksom på problematikken omkring dobbelstraff. Se for eksempel den nye plan- og bygningsloven av 27. juni 2008 nr. 71 § 32-10.

Styreleders **STRAFFANSVAR** i miljø saker

AV POLITIADVOKAT MONA RANSEDOKKEN, ØKOKRIM. FOTO: POLITIET

Styrets leder bør ikke kunne delegere seg bort fra straffansvar når det kommer til sentrale pålegg og plikter for virksomheten. Tilsynsansvaret vil nok være skjerpet på områder der det kan være fare for alvorlig forurensning.

I denne artikkelen vil jeg gi en oversikt over det rettslige grunnlaget for styreleders strafferettslige ansvar for overtredelser av forurensningsloven, arbeidsmiljøloven og brann- og eksplosjonsvernloven. Drøftelsene er avgrenset på grunnlag av de rettslige problemstillinger som var reist overfor styreleder i Vest Tank-saken, Nord-Hordland tingretts dom 26. mars 2010. Dommen er ikke rettskraftig.

Også i andre typer miljø saker der et selskap står bak lovbruddet, vil spørsmålet om styreleders ansvar kunne aktualiseres. Overtredelser av plan- og bygningsloven er her kanskje særlig aktuelt. De momenter som trekkes frem i det følgende, vil nok langt på vei også kunne ha relevans ved bedømmelsen av om styreleder kan holdes strafferettslig ansvarlig innenfor andre rettsområder innen miljøretten.

Det er spørsmålet om ansvarssubjektet som er tema for artikkelen. Vurderingen av aktsomhetsnormen for styreleder, herunder hva en aktsom styreleder bør ha oversikt over, vil imidlertid nødvendigvis også bli en del av drøftelsen.

Forurensningsloven. Forurensningsloven § 78 første ledd retter seg mot «den som» har, gjør eller setter i verk noe som kan forurense i strid med loven, eller unnlater å treffe tiltak, gi melding eller etterkomme pålegg. For overtredelser av denne bestemmelsen er medvirkning dessuten straffbart etter bokstav e). Tilsvarende er ansvarssubjektet i forurensningsloven § 79 første ledd angitt til å være «den som» på forskjellige måter håndterer avfall på en ulovlig måte, unnlater å etterkomme pålegg, eller medvirker til dette. Det rettslige utgangspunktet for vurderingen av styreleders strafferettslige ansvar etter de to bestemmelsene, er således det samme. Etter § 79 andre ledd, som viser til overtredelser an-

gitt i forskriftsbestemmelser, vil ansvarssubjekt måtte bestemmes nærmere ut fra ordlyden i den aktuelle forskriften. Tilsvarende formulering vil nok ofte være benyttet også i forskriftene. Eksempelvis er pliktsubjekt etter avfallsforskriften § 11-6 «den som» håndterer farlig avfall.

Forurensningslovens angivelse av ansvarssubjekt er helt generell og omfatter sånn sett en vid personkrets. (Tilsvarende ordlyd er for øvrig benyttet av lovgiver ved angivelsen av ansvar for overtredelse i en rekke andre lover innenfor forvaltningsretten.)

Et ledende synspunkt ved vurderingen av hvem som kan holdes strafferettslig ansvarlig for overtredelser av forurensningsloven, er at straffansvar bør pålegges den som har mulighet til å påvirke hendelsesforløpet, og som kan treffe de nødvendige tiltak for å unngå forurensningen eller faren for denne. I et selskap vil dette normalt omfatte styret og daglig leder. Dette er nå uttrykkelig fastslått i Nord-Hordland tingretts dom 26. mars 2010, s. 36, men er også tidligere lagt til grunn i juridisk teori.

Selskapsrettslige momenter. Styreleders ansvar kan også utledes av aksjeselskapsretten, der det bl.a. følger av aksjeloven §§ 6-12 og 6-13 at styret skal sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten og ha ansvar for å holde tilsyn med den daglige ledelsen og selskapets virksomhet for øvrig. Styret vil etter disse reglene ha et ansvar for å sørge for at selskapets forpliktelser overholdes. Ved utføring av konkrete oppgaver som hører under den daglige ledelsen eller som er delegert videre nedover i systemet, vil styreleders ansvar eventuelt kunne følge av at det ikke er sørget for å gi tilstrekkelig klar instruks eller veiledning for gjennomføringen, at det ikke er valgt kompetente personer, eller

Bildet viser tankanlegget i Sløvåg (Vest Tank).

bevilget tilstrekkelige ressurser til å gjennomføre oppgaven på en forsvarlig måte, eller at det ikke er ført tilstrekkelig kontroll ved gjennomføringen av oppgaven.

Spørsmålet om ansvar må avgjøres ut fra en konkret vurdering av forholdene i den enkelte sak og i den enkelte bedrift. Faktorer som bedriftens størrelse, organisering, interne instruks, informasjonskanaler mv. vil være viktige i vurderingen. I mindre bedrifter vil gjerne enkelte personer ha full oversikt over alt som

sker. I større bedrifter kan det argumenteres med at ledelsen ved delegering eller lignende, har foretatt seg tilstrekkelig til å sørge for at ansvaret blir ivaretatt på en forsvarlig måte. Viktige hensyn bak straffansvaret vil imidlertid undergraves dersom det er for enkelt å delegere seg bort fra ansvar etter loven. Dette bør i hvert fall ikke være mulig i forhold til sentrale pålegg og plikter for virksomheten. I den forbin-

delse kan nevnes at tilsynsansvaret nok også bør være skjerpet på områder der det kan være fare for alvorlig forurensning.

Tingrettens vurdering etter forurensningsloven i Vest Tank-saken. I Vest Tank-saken tok tingretten uttrykkelig stilling til spørsmålet om styreleders ansvar for de forskjellige forhold han var tiltalt for etter forurensningsloven. Retten la til grunn at styreleder som det klare utgangspunkt var omfattet av forurensningslovens straffebe-

stemmelser. Ansvarsspørsmålet ble aktualisert for to overtredelser av forurensningsloven. Det ene var at Vest Tank, som var et mottaksanlegg for farlig avfall, begynte å fjerne svovelkomponenter fra bensin uten at selskapet hadde konsesjon til dette. Det andre forholdet handlet om gjennomføringen av en konkret oppgave, nemlig fjerning av bunnfall fra en tank. Bunnfallet var et resultat av virksomheten med å behandle svovelholdig bensin.

Etter en konkret vurdering, der de interne forholdene i bedriften bl.a. var sentralt, la retten til grunn at det var grunnlag for å holde styreleder ansvarlig for det første av disse forholdene. Retten pekte her på at det var tale om en vesentlig endring av virksomheten, der styreleder hadde en klar oppfordring til å undersøke om selskapet trengte ytterligere tillatelser fra myndighetene. Det ble også vist til tilsynsansvaret i aksjeloven, som styreleder hadde valgt å ignorere. Han måtte også ha forstått at den nye driften innebar en fare for forurensning. Retten fant imidlertid – under tvil – at det ikke var tilstrekkelige holdepunkter for å holde styreleder ansvarlig for fjerningen av bunnfallet fra en av tankene; den prosessen som senere førte til eksplosjon. Ved denne vurderingen la retten til grunn at styreleder ikke kjente til det konkrete prosjektet. Retten vurderte også om det var grunnlag for ansvar på bakgrunn av mangelfull kontroll og oppfølging av den daglige driften, men fant – under tvil – at ettersom det ikke var tale om kontroll med lovpålagte plikter, men snarere et konkret prosjekt i driften, var det ikke grunnlag for å holde styreleder strafferettslig ansvarlig. Tingretten synes å ha lagt til grunn at det er mer nærliggende å holde styreleder ansvarlig når det er tale om brudd på sentrale tillatelser og lovpålagte plikter, enn når det dreier seg om gjennomføringen av konkrete prosjekter i den daglige driften. Dommen er som nevnt påanket.

Lite rettspraksis. Utover dette er det begrenset hva som finnes av rettspraksis der styreleder er holdt ansvarlig for overtredelser av forurensningsloven. I Rt 2004, s. 1645 ble både styreleder og daglig leder, som også sammen hadde stiftet og eide halvparten av aksjene hver, ilagt straff for bl.a. forurensende utslipp fra et avfallshåndteringselskap. Høyesterett problematiserte ikke styreleders ansvar særskilt.

Videre kan det vises til Agder lagmannsretts dom 30. mars 2006 (LA-2005-92191) der tiltalte var både daglig leder og styreleder i be-

driften (samt hovedaksjonær). Heller ikke her ble spørsmålet om det var riktig å holde styreleder strafferettslig ansvarlig problematisert. Ved straffutmålingen fant lagmannsretten imidlertid at det ikke var nødvendig å ta stilling til om forholdet kun måtte anses som en medvirkningshandling, da det sentrale poenget uansett ble ansett å være tiltaltes «bestemmende og styrende rolle» i virksomheten. I begge disse avgjørelsene var styreleders rolle i driften og i forbindelse med de aktuelle overtredelsene, så sentral at det ikke var nødvendig å drøfte spørsmålet om kjennskap til tiltaket, nødvendig tilsyn mv, slik retten gjorde i Vest Tank-saken.

Arbeidsmiljøloven. Straffansvar for brudd på arbeidsmiljøloven følger av lovens § 19-1. Ansvarsubjekt er angitt som innehaver av virksomhet, arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomheten. Bestemmelsen innebærer ingen realitetsendring i forhold til tidligere lov § 85. Ved vurderingen av hvem som kan holdes ansvarlig for overtredelser av loven, må det ses hen til arbeidsgiverbegrepet i lovens § 1-8. Det er ikke tvilsomt at styret kan anses som ansvarlig arbeidsgiver i henhold til straffebestemmelsen, se Fougner/Holo, Arbeidsmiljøloven, 2006, s. 110–111 og s. 1.106 flg. Dette er også uttrykkelig lagt til grunn av tingretten i Vest Tank-saken. Poenget er at ansvaret skal legges der det foreligger virkelige muligheter for å påvirke praktiseringen av lovens bestemmelser. Hvis flere driver foretaket sammen, vil ansvaret kunne være fordelt mellom disse.

I Vest Tank-saken fant tingretten at styreleder klart burde ha tatt initiativ til å få avklart hvorvidt lovpålagte plikter, herunder nødvendig risikovurdering, var foretatt. Han ble ikke ansett å ha oppfylt sin plikt til å sørge for internkontroll knyttet til risikoen for eksplosjon. For de av forholdene som retten la til grunn at han kjente eller burde ha kjent til, ble han således holdt ansvarlig.

Straffesaker etter arbeidsmiljøloven gjelder ofte – som i Vest Tank-saken – brudd på internkontrollforskriften 6. desember 1996 nr 1127. Den som etter § 4 i forskriften plikter å sikre at det innføres og utøves internkontroll er vedkommende som er «ansvarlig for virksomheten». Kommentarene til forskriften presiserer dette til «ledelse/eier», noe som må inkludere styret og dets leder. Et eksempel er Frostating lagmannsretts dom 2. mai 2007 (LF 2007-8566 (anke til Høyesterett forkastet (HR-2007-1774-A))), hvor styrets leder og daglig leder i et dykkerfirma or-

ganisert som aksjeselskap ble dømt for brudd på blant annet internkontrollforskriften etter en dødsulykke under arbeidsdykking.

Brann- og eksplosjonsvernloven. Straffebestemmelsen i brann- og eksplosjonsvernloven § 42 retter seg mot den som «overtrer lovens bestemmelser». Medvirkning til overtredelser er også straffbart. For virksomheter følger det av lovens § 19 at det er ledelsen som har ansvaret for at lovens bestemmelser etterleves. I forarbeidene, Ot.prp. nr. 28 (2001–2002), pkt 16.4, er dette bl.a. angitt å være styreleder.

I Vest Tank-saken var det tale om overtredelse av forskrift om brannfarlig vare og tillatelse fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) til oppbevaring og rensing av farlig væske. Pliktsubjekt etter forskriften er i § 4 i (ny) forskrift bl.a. angitt å være «enhver» som håndterer farlig stoff eller eier anlegg der farlig stoff håndteres. På grunnlag av denne vide angivelsen av ansvarssubjekt, må det være ganske klart at styreleder kan holdes ansvarlig for overtredelser av forskriften, noe også tingretten kom til.

Videre var det tale om overtredelse av forskrift om eksplosjonsfarlige atmosfærer. Etter denne forskriften § 4 er pliktsubjektet angitt å være arbeidsgiver eller annen som er ansvarlig for virksomheten. Styreleder kan holdes ansvarlig på begge disse grunnlagene.

Konkret var det i saken tale om mangelfull risikovurdering og manglende utarbeidelse av eksplosjonsverndokument. Også her kom tingretten til at styreleder kunne holdes ansvarlig, i den grad han burde ha kjent til de forhold som begrunnet slike tiltak.

Hvor går grensene for ansvaret? Nord-Hordland tingretts dom i Vest Tank-saken er som nevnt anket. En ytterligere avklaring av de involverte aktørers, herunder styreleders, ansvar må kunne antas å bli tema også for den videre behandlingen av saken. Det er begrenset hva som finnes av rettspraksis om strafferettslig ansvar for enkeltpersoner i denne typen saker. Selv om rettskildematerialet tilsier at styreleder som det klare utgangspunkt vil kunne holdes ansvarlig, vil en avklaring av de nærmere rammene for et slikt ansvar ha stor interesse.

1) Fjorden utenfor Sløvåg.

2) Spesialetterforsker Antonio Poléo i arbeid med beslag i Vest-Tank saken.

3) Prøver fra beslaget i samme sak, inneholder vaskevann fra skipet Probo Emu.

4) Også prøver fra beslaget i Vest-Tank saken som skal inneholde «waste» for-tynnet med vann. Man kan tydelig se at volumendringer har skjedd med prøven under lagring.

Vern mot kunstig stråling. Stråling fra herding av fyllinger kan være skadelig for øyne og hud. 30. april 2010 trådte forskrift 24. april 2010 nr 605 om vern mot kunstig optisk stråling på arbeidsplassen i kraft.

Det har vist seg at såkalt kunstig optisk stråling kan påføre skade på særlig hud og

øyne. Slik stråling kommer fra for eksempel sveising, laser og herding av dentale materialer. Det er derfor gitt et EU-direktiv om dette, og det er gjennomført i Norge ved forskrift som skal håndheves av Arbeidstilsynet.

Reglene er til beskyttelse av arbeidstakere, og arbeidsgiver pålegges blant annet å gjøre

forebyggende tiltak og risikovurdering, samt gi informasjon og opplæring. Det er også krav om helseundersøkelse ved blant annet eksponering over gitt grenseverdier.

Overtredelser straffes etter arbeidsmiljøloven § 19-1 og straffeloven §§ 48 a og 48 b, jf. forskriften § 15.

Aud Ingvild Slettemoen tar over som redaktør for Tarjei Istad i neste nummer av Miljøkrim, dvs. julenummeret 2010.

Joachim Schjolden er nytilsatt i stillingen som biolog på Miljøteamet. Han startet 1. september i 50 % stilling.

Lillian Nordby Øktner var nytilsatt i stillingen som førstekonsulent 1. mai 2010. Hun skal ha ansvaret for å utforme Miljøkrim heretter.

MATERIELLFRIST MILJØKRIM 3#2010:

1. NOVEMBER

Tidligere nummer av Miljøkrim finner du på
www.miljokrim.no

Returadresse:
ØKOKRIM
Pb. 8193 Dep
0034 Oslo

B

NORGE

I NESTE NUMMER KAN DU LESE OM:

ULOVLIG JAKT PÅ **NEW ZEALAND**
OG **OSLO PD**

SMAKEBIT PÅ ARTIKKELEN OM NEW ZEALAND

Norske turister jaktet ulovlig på New Zealand. I det påsekestillheten skulle til å senke seg over landet dukket det opp en litt spesiell sak. Noen hadde lagt ut en «skrytefilm» på Youtube hvor fem norske unge menn skyter flere dyr og fugler på New Zealand. På videoen ser jakten noe «cowboyaktig» ut, blant annet med skyting etter flyktende vilt, noe som ikke tar seg særlig bra ut, og som også er problematisk i forhold til jakttekk og kravet til human jakt på grunn av fare for skadeskyting. Filmen viser også at gjengen felte to eksemplarer av New Zealands nasjonalfugl, den totalfredede Keruruduen. Saken førte til mange sterke reaksjoner både på New Zealand og i Norge, og ØKOKRIM fikk en mengde henvendelser om saken fra media og fra publikum. Blant annet ble en politiadvokat på miljøteamet intervjuet av New Zealand Radio på direkten i morgennyhetene. Et spørsmål som mange var opptatt av, var om jegerne kan straffes etter norsk rett. For at ulovlig felling av vilt i utlandet skal kunne straffeforfølges i Norge kreves at forholdet rammes av generalklausulen i strl. § 152 b, hvilket det ikke var tilstrekkelig grunnlag for i saken. Myndighetene på New Zealand forfølger imidlertid saken

strafferettslig, selv om de norske jegerne befinner seg i Norge og neppe vil reise til New Zealand med det første. ØKOKRIM har ytet New Zealandske myndigheter noe bistand i etterforskningen av saken. Resultatet av arbeidet med saken på New Zealand vil antakelig foreligge i løpet av høsten. I det neste nummeret av Miljøkrim kommer vi derfor tilbake med mer informasjon om . (Filmen ble fjernet fra Youtube av den som hadde lagt den ut, men andre hadde kopiert den og la den ut på Youtube igjen med tittel «Norwegian hunters kill endangered wildlife». Der kan man fortsatt se filmen.)